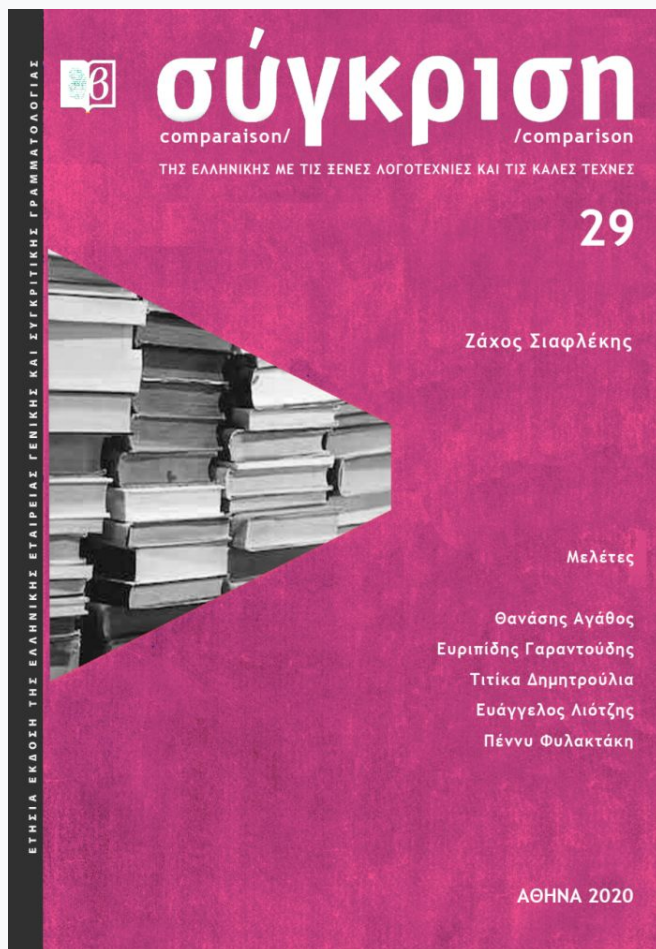

Σύγκριση

Τόμ. 29 (2020)

Σύγκριση

Τηλεοπτικές διασκευές λογοτεχνικών έργων με την υπογραφή του Κώστα Κουτσομούτη

Θανάσης Αγάθος

doi: [10.12681/comparison.23430](https://doi.org/10.12681/comparison.23430)

Copyright © 2020, Θανάσης Αγάθος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αγάθος Θ. (2020). Τηλεοπτικές διασκευές λογοτεχνικών έργων με την υπογραφή του Κώστα Κουτσομούτη. *Σύγκριση*, 29, 97-118. <https://doi.org/10.12681/comparison.23430>

ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΓΑΘΟΣ

Τμήμα Φιλολογίας

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τηλεοπτικές διασκευές λογοτεχνικών έργων με την υπογραφή του Κώστα Κουτσομούτη

Ο Κώστας Κουτσομούτης (1938-2016) είναι ο τηλεοπτικός σκηνοθέτης που κατ'εξοχήν ταυτίζεται με τη μεταφορά της λογοτεχνίας στην ελληνική τηλεόραση. Από τις 26 τηλεοπτικές σειρές που φέρουν την υπογραφή του σε ένα χρονικό άνωσμα τεσσάρων περίπου δεκαετιών (1971-2008), οι 16 αποτελούν διασκευές νεοελληνικών λογοτεχνικών έργων. Θα επιχειρήσω εδώ μια ιχνηλάτηση του στίγματος που αφήνει ο σκηνοθέτης στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης μέσα από αυτές τις λογοτεχνικές προσαρμογές, ενώ, ταυτόχρονα, στο μέτρο που επιτρέπει ο χώρος, θα θίξω και ζητήματα «πιστότητας» των τηλεοπτικών αυτών σειρών στις λογοτεχνικές πηγές τους,¹ επισημαίνοντας εξ αρχής, ωστόσο, ότι το τηλεοπτικό μέσο έχει τους δικούς του κανόνες και τα δικά του όρια και, συνεπώς, η αποτίμηση των τηλεοπτικών σειρών του Κουτσομούτη (ή οποιουδήποτε άλλου δημιουργού) δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί αποκλειστικά υπό το πρίσμα των αναλογιών με τις λογοτεχνικές πηγές τους.²

Οι βασισμένες σε λογοτεχνικά έργα σειρές που σκηνοθετεί ο Κουτσομούτης είναι: *Τερέζα Βάρμα Δακόστα* (1975, EIPT), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Γρηγορίου Ξενόπουλου, *Οι Φρουροί της Αχαΐας* (1981, EPT), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Τάσου Αθανασιάδη, *Ο κατάδικος* (1983, EPT), βασισμένη στο ομώνυμο πεζογράφημα του Κωνσταντίνου Θεοτόκη, *Καπνισμένος ουρανός* (1985, EPT2), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Κώστα Κοτζιά, *Ο κίτρινος φάκελος* (1990, ANT1), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Μ. Καραγάτση, *Βαμμένα κόκκινα μαλλιά* (1992, ANT1), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Κώστα Μουρσελά, *Η εκτέλεση* (1993, ANT1), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Φρέντυ Γερμανού, *Η πρόβα του νυφικού* (1995, ANT1), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Ντόρας Γιαννακοπούλου, *Η αγάπη άργησε μια μέρα* (1997, ET1), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Λιλής Ζωγράφου, *Ο μεγάλος θυμός* (1998, MEGA), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Ντόρας Γιαννακοπούλου, *...Ύστερα ήρθαν οι μέλισσες* (2000, ET1), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Γιάννη Ξανθούλη, *Οι τρεις χήρες* (2000, ALPHA), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Ντόρας

---

¹ Θα συμφωνήσω με τον ισχυρισμό της Rachel Carroll: «Μια κινηματογραφική ή τηλεοπτική διασκευή ενός προηγούμενου πολιτισμικού κειμένου –ανεξάρτητα από το πόσο ‘πιστή’ είναι ως προς τις προθέσεις ή την αισθητική– είναι αναπόφευκτα μια ερμηνεία αυτού του κειμένου: σε αυτόν τον βαθμό, κάθε διασκευή είναι ένα παράδειγμα κειμενικής απιστίας». Βλ. Rachel Carroll, “Introduction: Textual Infidelities”, in Rachel Carroll (ed.), *Adaptation in Contemporary Culture: Textual Infidelities*, Continuum, London and New York 2009, p. 1-7: 1.

² Αυτό, κατά τη γνώμη μου, ισχύει και για τις τηλεοπτικές και για τις κινηματογραφικές διασκευές των λογοτεχνικών έργων. Πβ. την άποψη της Sarah Cardwell: «Υπάρχουν πτυχές των κινηματογραφικών και τηλεοπτικών διασκευών που δεν έχουν ισοδύναμα σε μια λογοτεχνική πηγή. Συνεπώς, εάν μελετούμε τις διασκευές αναζητώντας αντιστοιχίες θα παραβλέψουμε στοιχεία της ταινίας ή του τηλεοπτικού προγράμματος που είναι ζωτικής σημασίας για τη δική τους ιδιαίτερη αισθητική απήχηση και για τη σημασία τους ως έργων τέχνης» (Sarah Cardwell, *Adaptation Revisited: Television and the Classic Novel*, Manchester University Press, Manchester and New York 2002, p. 68).

Γιαννακοπούλου, *Τα παιδιά της Νιόβης* (2004, NET), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Τάσου Αθανασιάδη, *Οι μάγισσες της Σμύρνης* (2005, MEGA), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Μάρας Μεϊμαρίδη, *Τυφλόμυγα* (2007, ALPHA), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Ευγενίας Φακίνου, *Ματωμένα χρώματα* (2008, ALPHA), βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου.

Ο Κουτσομύτης γεννιέται στα Γρεβενά το 1938, πραγματοποιεί σπουδές στην Ανώτατη Σχολή Κινηματογράφου της Βιέννης και το 1965 γυρίζει την πρώτη του μικρού μήκους ταινία με τίτλο *Το 7ο Δωμάτιο*. Η αγάπη του δημιουργού για τη λογοτεχνία έχει τις ρίζες της στα παιδικά του χρόνια, όταν διαβάζει το *Όσα παίρνει ο άνεμος* της Margaret Mitchell και ερωτεύεται την ηρωίδα του,³ ενώ το ενδιαφέρον του για τη μετάπλαση της λογοτεχνίας σε εικόνα εκδηλώνεται ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1960, όταν γράφει ένα σενάριο βασισμένο στο μυθιστόρημα του Βασίλη Βασιλικού *Θύματα ειρήνης*, σενάριο που, δυστυχώς, δεν θα πάρει ποτέ τον δρόμο της κινηματογράφησης.

Ο Κουτσομύτης, βοηθός σκηνοθέτη στην εταιρεία Φίνος Φιλμ την περίοδο 1967-72,⁴ ξεκινά την τηλεοπτική του καριέρα στις αρχές της δεκαετίας του 1970, σκηνοθετώντας δύο σειρές μυθοπλασίας που γράφουν ιστορία: η πρώτη είναι *Ο άγνωστος πόλεμος* (1971, YENEΔ), η πολυσυζητημένη κατασκοπευτική σειρά με σενάριο Νίκου Φώσκολου και πρωταγωνιστές τον Άγγελο Αντωνόπουλο και την Γκέλυ Μαυροπούλου, σειρά που ερημώνει τους δρόμους κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και κατέχει το απόλυτο ρεκόρ τηλεθέασης στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης,⁵ και η δεύτερη είναι *Ο παράξενος ταξιδιώτης* (1972, EIPT), αστυνομική περιπέτεια σε σενάριο Γιάννη Φίλιππα, με πρωταγωνιστές τον Αλέκο Αλεξανδράκη και τον Αλέξη Δαμιανό. Την πρώτη περίοδο της Μεταπολίτευσης, όμως, ο Κουτσομύτης εισέρχεται στον χώρο της τηλεοπτικής διασκευής της λογοτεχνίας με την *Τερέζα Βάρμα Δακόστα* του Ξενόπουλου, συμμετέχοντας στην προσπάθεια της νέας διοίκησης της κρατικής τηλεόρασης να δώσει ένα ποιοτικό στίγμα στην τηλεοπτική μυθοπλασία, αξιοποιώντας τον πλούτο της νεοελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής.⁶ Την ίδια χρονιά (1975) το

³ Μαρία Νταλιάνη, «Κώστας Κουτσομύτης: Κάνω σινεμά πολλών ωρών», *Τα Νέα*, 10 Οκτωβρίου 1998, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/1998/10/10/greece/kwstas-koytsomytis-kanw-sinema-pollwn-ornwn/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020). Πάυλος Ηλ. Αγιαννίδης, «Ο έρωτας της Σκάρλετ Ο'Χάρα», *Τα Νέα*, 18 Μαρτίου 2016, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/2016/03/18/greece/o-erwtas-tis-skarlet-o-xara/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁴ Στη Φίνος Φιλμ ο Κουτσομύτης εργάζεται ως βοηθός σκηνοθέτης δίπλα στον Σταύρο Τσιώλη (*Ο μικρός δραπέτης*, *Πανικός*, *Η ζούγκλα των πόλεων*, *Κατάχρησις εξουσίας*), στον Νίκο Φώσκολο (*Πεθαίνω κάθε ξημέρωμα*, *Εν ονόματι του νόμου*, *Ορατότης μηδέν*, *Υπολοχαγός Νατάσσα*, *Με φόβον και πάθος*), στον Ορέστη Λάσκο (*Για ποιον χτυπά η κουδούνα*), στον Ερρίκο Ανδρέου (*Εκείνος κι εκείνη*) και στον Τάκη Βουγιουκλάκη (*Σ' αγαπώ*). Βλ. https://www.imdb.com/name/nm0468111/?ref=ttfc_fc_dr1#assistant_director (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁵ Για τη σειρά *Ο άγνωστος πόλεμος*, βλ. Gregory Paschalidis, "Entertaining the Colonels: Propaganda, Social Change and Entertainment in Greek Television Fiction, 1967-74", in Peter Goddard (ed.), *Popular Television in Authoritarian Europe*, Manchester University Press, Manchester and New York 2013, p. 53-70.

⁶ Στην πραγματικότητα, η πρώτη διασκευή νεοελληνικού λογοτεχνικού έργου στην εγχώρια τηλεόραση εμφανίζεται λίγους μήνες πριν από την πτώση της δικτατορίας, τον Οκτώβριο 1973: είναι η σειρά *Οι έμποροι των εθνών*, διασκευή του ομώνυμου μυθιστορήματος του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, σε σκηνοθεσία Κώστα Φέρρη και Δημήτρη Ποντίκα. Για τη σειρά βλ. Κωνσταντίνος Κυριακός, *Ως ναυάγια αι λέξεις... Η πρόσληψη του έργου του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη στον κινηματογράφο, στο θέατρο και στην τηλεόραση*, Αιγόκερως, Αθήνα 2019, σ. 42-49.

κανάλι του ΕΙΡΤ, εκτός από την *Τερέζα Βάρμα Δακόστα*, μεταδίδει άλλες δύο διασκευές κλασικών μυθιστορημάτων, *Η μενεξεδένια πολιτεία*, από το βιβλίο του Άγγελου Τερζάκη (σε σκηνοθεσία Κώστα Φέρρη) και *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται* του Νίκου Καζαντζάκη (σε σκηνοθεσία Βασίλη Γεωργιάδη), και από το τηλεοπτικό δίκτυο της ΥΕΝΕΔ συνεχίζεται η μετάδοση της σειράς *Η γυφτοπούλα*, βασισμένης στο μυθιστόρημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (σε σκηνοθεσία Παύλου Μάτεσι),⁷ ενώ την επόμενη χρονιά θα αρχίσει η μετάδοση των σειρών *Γιούγκερμαν*, από το μυθιστόρημα του Μ. Καραγάτση (ΥΕΝΕΔ, σκηνοθεσία Βασίλη Γεωργιάδη), και *Γαλήνη*, από το μυθιστόρημα του Ηλία Βενέζη (ΕΡΤ, σκηνοθεσία Κώστα Λυχνάρα).⁸ Πρόκειται για πραγματικό οργανισμό παραγωγής ελληνικών τηλεοπτικών σειρών, ο οποίος, από τη μια πλευρά δημιουργεί ένα εγχώριο αντίβαρο στις αμερικανικές και αγγλικές τηλεοπτικές σειρές που μεταδίδουν τα δύο κρατικά κανάλια και, από την άλλη πλευρά, «συμβάλλει [...] σε μια διαφορετική κανονικοποίηση της νεοελληνικής πεζογραφίας και στην πρωτότυπη, διαμεσεακή εξοικείωση (από το κείμενο στην τηλεοπτική σειρά) του μεγάλου κοινού με τη νεοελληνική πεζογραφική παράδοση».⁹

Η *Τερέζα Βάρμα Δακόστα*, διασκευή ενός από τα καλύτερα μυθιστορήματα του Ξενόπουλου,¹⁰ αποτελεί μια τολμηρή επιλογή του Κουτσομούτη, που συνεργάζεται με τον Βαγγέλη Γκούφα (ο οποίος υπογράφει το σενάριο), τον Μανώλη Μαριδάκι (ο οποίος επιμελείται τα σκηνικά), την Ιωάννα Παπαντωνίου (η οποία είναι υπεύθυνη για τα κοστούμια) και ένα μεγάλο επιτελείο ηθοποιών (Ελένη Ερήμου, Κώστας Αρζόγλου, Νίκος Βασταρδής, Κάκια Παναγιώτου, Γιάννης Κοντούλης, Νίκος Σκυλοδήμος, Θάλεια Παπάζογλου, Όλγα Πολίτου, Αντώνης Αντύπας).¹¹ Τολμηρή γιατί το εν λόγω μυθιστόρημα, γραμμένο το 1925, τοποθετείται στη Ζάκυνθο του 1885, μια περίοδο έντονων κοινωνικών ζυμώσεων, και περιγράφει την πολύπλοκη ερωτική σχέση ανάμεσα σε έναν νεαρό αστό δικηγόρο, εμφορούμενο από ανθρωπιστικές ιδέες, και μια ξιπασμένη αριστοκράτισσα, που θα μεταβληθεί σε σατανική πυργοδέσποινα, η οποία εξαφανίζεται, κατά μυστηριώδη τρόπο, τους εραστές της. Πρόκειται για φιλόδοξη παραγωγή της «Έψιλον TV», που κάνει πρεμιέρα στις 4 Ιουνίου 1975 και ολοκληρώνεται σε 26 επεισόδια, από τα οποία, δυστυχώς, σώζεται στο αρχείο της ΕΡΤ μόνο το πρώτο.

⁷ Για τη διασκευή της *Γυφτοπούλας*, βλ. Thanassis Agathos & Yannis G.S. Papadopoulos, "Imperial Palaces and Village Huts: Byzantium in Greek Cinema and Television", *Mediterranean Chronicle*, Vol. 6 (2016), p. 243-259: 246-248· Κυριακός, *Ως ναυάγια αι λέξεις... Η πρόσληψη του έργου του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη στον κινηματογράφο, στο θέατρο και στην τηλεόραση*, ό.π., σ. 42-49.

⁸ Για την τηλεοπτική διασκευή της *Γαλήνης*, βλ. Δώρα Μέντη, Γιώργος Θώδης, «"Γαλήνη" (1976-1977): η τηλεοπτική μεταφορά του λογοτεχνικού βιβλίου», στο Δώρα Μέντη, Γιώργος Θώδης (επιμ.), *Λογοτεχνικός χάρτης: Μικρασία. Πρακτικά Ημερίδας. Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης 18 Οκτωβρίου 2015*, Πρότυπο Γυμνάσιο Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης 2015, σ. 107-121.

⁹ Φίλιππος Παππάς, «Πρώτη μεταπολιτευτική περίοδος (1974-1981): Επέλαση της τηλεόρασης, παγίωση της αμερικανικής τηλεοπτικής ψυχαγωγίας και προσπάθεια εγχώριου-ποιοτικού αντιταθμίσματος», στο Βασίλης Βαμβακάς-Αγγελική Γαζή (συντονισμός, επιμέλεια, θεώρηση), *Αμερικανικές σειρές στην ελληνική τηλεόραση. Δημοφιλής κουλτούρα και ψυχοκοινωνική δυναμική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2017, σ. 103-140: 109.

¹⁰ Πρώτη δημοσίευση: Γρηγόριος Ξενόπουλος, «Τερέζα Βάρμα Δακόστα», *Έθνος*, 24 Απριλίου 1925-24 Ιουλίου 1925. Πρώτη έκδοση σε βιβλίο: Γρηγόριος Ξενόπουλος, *Τερέζα Βάρμα Δακόστα*, Εστία, Αθήνα 1926.

¹¹ Για στοιχεία σχετικά με τους συντελεστές της σειράς βλ. Στάθης Βαλούκος, *Η ελληνική τηλεόραση (1967-1998)*, Αιγόκερως, Αθήνα 1998, σ. 188· Τάσος Κριτσώλης, «Ασπρόμαυρα κι έγχρωμα: "Τερέζα Βάρμα-Δακόστα"», [www.musiccorner.gr](https://www.musiccorner.gr/aspromavra-ki-egchroma-tereza-varma-dakosta-121186/), προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.musiccorner.gr/aspromavra-ki-egchroma-tereza-varma-dakosta-121186/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

Η σειρά ξεφεύγει από το ηθογραφικό χρώμα των μεταγενέστερων τηλεοπτικών σειρών που βασίζονται σε έργα του Ξενόπουλου, καθώς ο Κουτσομύτης διατηρεί τον νατουραλιστικό τόνο της λογοτεχνικής πηγής, δημιουργώντας μια «σκοτεινή» σειρά με «νουάρ ύφος»¹² και gothic στοιχεία και προβάλλοντας ένα μοντέλο επικίνδυνης γυναίκας, ασυνήθιστο για τα δεδομένα της ελληνικής τηλεόρασης της περιόδου. Η σειρά χαρακτηρίζεται από το μόνιμο γνώρισμα αρκετών από τις τηλεοπτικές σειρές της περιόδου, τον μεγάλο αριθμό επεισοδίων, που έχει ως αποτέλεσμα την προσθήκη από τον σεναριογράφο Γκούφα χαρακτήρων και επεισοδίων που δεν υπάρχουν στο βιβλίο και την επιμήκυνση περιστατικών που στο βιβλίο έχουν περιορισμένη έκταση.¹³ αυτού του είδους το «άπλωμα» της πλοκής είναι, πάντως, μια πρακτική κοινή στην ιστορία των τηλεοπτικών διασκευών παγκοσμίως.¹⁴

Στην τετραετία που ακολουθεί μετά τη μετάδοση της *Τερέζας Βάρμα Δακόστα*, ο Κουτσομύτης θα σκηνοθετήσει αρκετές ακόμη σειρές από τις οποίες, όμως, καμία δεν αποτελεί προσαρμογή λογοτεχνικού έργου: *Εν Αθήναις* (1976, EPT), *Οι ένοχοι* (1977, EPT), *Το παιχνίδι* (1979, EPT), *Κόντρα στον άνεμο* (1980, EPT). Η επάνοδός του στον χώρο της τηλεοπτικής προσαρμογής λογοτεχνικού έργου επιχειρείται το 1981 με τη σειρά *Οι φρουροί της Αχαΐας*, που διασκευάζει το ομώνυμο δίτομο μυθιστόρημα (1975) του Τάσου Αθανασιάδη,¹⁵ με νωπές τις δάφνες από την εξαιρετικά επιτυχημένη τηλεοπτική διασκευή του μυθιστορήματος του τελευταίου *Οι Πανθέοι* (1977, EPT, σε σκηνοθεσία Βασίλη Γεωργιάδη). Ο Κουτσομύτης επιλέγει συνεργάτες όπως ο Γιάννης Κανδήλας (σενάριο), ο Μανώλης Μαριδάκης (σκηνικά), ο Βασίλης Δημητρίου (μουσική) και πρωταγωνιστές όπως η Νίκη Τριανταφυλλίδη, ο Νίκος Γαλανός, η Θάλεια Καλλιγά, ο Θανάσης Μυλωνάς, ο Ηλίας Λογοθέτης, η Κοραλία Καράντη και ο Νικηφόρος Νανέρης.¹⁶ Δυστυχώς, παρά το γεγονός ότι η εταιρεία παραγωγής (Μάκης Πάντας) ετοιμάζει και παραδίδει στην EPT τα πρώτα 15 (από τα 26 προβλεπόμενα) επεισόδια, η σειρά δεν μεταδίδεται ποτέ, διότι η νέα (διορισμένη από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, που κερδίζει τις εκλογές της 18^{ης} Οκτωβρίου 1981) Διοίκηση της EPT, με διευθυντή προγράμματος τον Βασίλη Βασιλικό, αποφασίζει να μην μεταδώσει τις σειρές που είχαν προγραμματιστεί από την προηγούμενη Διοίκηση και να προχωρήσει σε νέες αναθέσεις. Το μυθιστόρημα του Αθανασιάδη, οικογενειακή σάγκα, τοποθετημένη στα χρόνια της δικτατορίας στην περιοχή της Αχαΐας, με αναφορές στην αντίσταση της νεολαίας, διακρίνεται από τη γνωστή νηφαλιότητα του δημιουργού του απέναντι στα πολιτικά πράγματα, στοιχείο που δεν συνάδει με το πνεύμα της σοσιαλιστικής κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, που προκρίνει σειρές με σαφή αριστερή απόχρωση, όπως τα

¹² Βλ. Βαλούκος, *Η ελληνική τηλεόραση (1967-1998)*, ό.π., σ. 188.

¹³ Βλ. Κριτσώλης, «Ασπρόμαυρα κι έγχρωμα: “Τερέζα Βάρμα-Δακόστα”», ό.π.

¹⁴ «Η διασκευή για τον κινηματογράφο αξιώνει μια συγκέντρωση των αφηγήσεων σε μικρό μήκος, ενώ η διασκευή για την τηλεόραση ευδοκμεί πάνω στον πολλαπλασιασμό των γεγονότων που χαρακτηρίζουν το κλασικό μυθιστόρημα» (John Ellis, “The Literary Adaptation”, *Screen*, Vol. 23, Iss. 1, May-June 1982, p. 3-5: 3).

¹⁵ Πρώτη έκδοση: Τάσος Αθανασιάδης, *Οι φρουροί της Αχαΐας*, τόμοι Α', Β', Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1975.

¹⁶ Για τους συντελεστές της σειράς βλ. «Οι Φρουροί της Αχαΐας (1981)», www.retrodb.gr, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση [https://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%9F%CE%B9_%CE%A6%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BF%CE%AF_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%91%CF%87%CE%B1%CE%90%CE%B1%CF%82_\(1981\)](https://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%9F%CE%B9_%CE%A6%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BF%CE%AF_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%91%CF%87%CE%B1%CE%90%CE%B1%CF%82_(1981)) (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

πολυαναμενόμενα *Λαυρεωτικά* του Γιώργου Μιχαηλίδη (1982, ΕΡΤ): επιπλέον, ο πρωταγωνιστικός γυναικείος χαρακτήρας των *Φρουρών*, η Μελιώ Βίλλη, «έρμαιο του ερωτικού πάθους, που πέφτει σταδιακά από την απόγνωση και την τρέλα, στα ναρκωτικά και τέλος στο έγκλημα»¹⁷ θυμίζει τη Μάρμω Πανθέου, ηρωίδα των *Πανθέων*, που αποτελεί εμβληματική σειρά της ΕΡΤ επί Νέας Δημοκρατίας. Αρκετά χρόνια αργότερα, το 1992, το μυθιστόρημα του Αθανασιάδη μεταφέρεται ξανά στην τηλεόραση, αυτή τη φορά από τον σκηνοθέτη Γιάννη Διαμαντόπουλο και τη σεναριογράφο Σούλα Πιερράκου, για λογαριασμό του ιδιωτικού σταθμού ΜΕΓΑ.¹⁸

Η απόρριψη των *Φρουρών της Αχαΐας* θα σηματοδοτήσει ένα γενικότερο πνεύμα σχετικού περιορισμού –όχι, πάντως, εξοβελισμού– της (κατά ορισμένους) «συντηρητικής», «κεντροδεξιάς» γενιάς του 1930 από τον τηλεοπτικό χάρτη της περιόδου 1981-1989, καθώς «σηριαλοποιούνται» έξι μόνο έργα της γενιάς (έναντι έντεκα κατά την περίοδο 1974-1981):¹⁹ οι *Δεσμώτες* του Άγγελου Τερζάκη, που ο Γιώργος Χαραλαμπίδης διασκευάζει για την ΥΕΝΕΔ το 1982, ο κοσμοπολίτικος *Χατζημανουήλ* του Θράσου Καστανάκη, που διασκευάζεται από τον Γιάννη Σμαραγδή το 1983 και μεταδίδεται από την ΕΡΤ, το *Γ' Χριστιανικόν Παρθεναγωγείον* της Έλλης Αλεξίου, που σκηνοθετεί ο Λάμπρος Λιαρόπουλος το 1983 για την ΕΡΤ2, με σενάριο της ίδιας της συγγραφέως, τα μυθιστορήματα της Λιλίκας Νάκου *Η κυρία Ντορεμί* και *Για μια καινούρια ζωή*, που σκηνοθετούν ο Νίκος Κουτελιδάκης και ο Δημήτρης Παπακωνσταντής το 1983 και το 1988 αντιστοίχως για την ΕΡΤ2, η νουβέλα του Μ. Καραγάτση *Το μπουρίνι*, που μεταφέρεται από τον Γιάννη Διαμαντόπουλο το 1988. Ούτε, ωστόσο, η δουλειά του Κουτσομύτη είναι ανεπιθύμητη στη νέα αυτή φάση της ελληνικής τηλεόρασης: κατά τη διάρκεια της πρώτης οκταετίας διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ (1981-1989) ο Κουτσομύτης δίνει το τηλεοπτικό «παρών» με τέσσερις σειρές, από τις οποίες οι δύο έχουν πρωτότυπα σενάρια και οι δύο είναι τηλεοπτικές προσαρμογές λογοτεχνικών έργων. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν το *Ένας φιλήσυχος άνθρωπος* (1988, σε σενάριο Βαγγέλη Γκούφα) και το *Εκείνος κι εκείνος* (1989, ριμέικ της θρυλικής επιτυχίας του 1972, σε σενάριο Κώστα Μουρσελά) και στη δεύτερη ανήκουν οι σειρές *Ο κατάδικος* (1983) και *Καπνισμένος ουρανός* (1985).

Μια εύκολη ανάγνωση της επιλογής του Κουτσομύτη να μεταπλάσει τηλεοπτικά το κλασικό πεζογράφημα του Κωνσταντίνου Θεοτόκη (δημοσιευμένο το 1919)²⁰ και της αποδοχής της επιλογής από την τότε διοίκηση της ΕΡΤ θα μπορούσε να συσχετιστεί με τη θητεία του Κορφιάτη συγγραφέα στις σοσιαλιστικές ιδέες²¹ και τον κοινωνιστικό χαρακτήρα της πεζογραφίας του. Ωστόσο, ο *Κατάδικος* σηματοδοτεί μια στροφή του πεζογράφου από το αμιγώς σοσιαλιστικό ιδεολογικό υπόβαθρο προς την «ατομική αντίδραση στο περιβάλλον με την

¹⁷ Έρη Σταυροπούλου (παρουσίαση-ανθολόγηση), «Τάσος Αθανασιάδης», στο *Η Μεσοπολεμική πεζογραφία. Από τον πρώτο ως τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο (1914-1939)*, τόμ. Β', εκδ. Σοκόλη, Αθήνα 1992, σ. 50-74: 67.

¹⁸ Βλ. Βαλούκος, *Η ελληνική τηλεόραση (1967-1998)*, ό.π., σ. 199-200.

¹⁹ Για πίνακα των τηλεοπτικών προσαρμογών λογοτεχνικών έργων κατά την επταετία 1974-1981 βλ. Παππάς, «Πρώτη μεταπολιτευτική περίοδος (1974-1981): Επέλαση της τηλεόρασης, παγίωση της αμερικανικής τηλεοπτικής ψυχαγωγίας και προσπάθεια εγχώριου-ποιοτικού αντισταθμίματος», ό.π., σ. 139.

²⁰ Πρώτη έκδοση: Κωνσταντίνος Θεοτόκης, *Κατάδικος*, Βιβλιοπωλείον Γεωργίου Ι. Βασιλείου, Αθήνα 1919 (στη σειρά Εκλεκτά έργα, αρ. 11).

²¹ Κώστας Δαφνής, «Ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης και ο σοσιαλισμός», *Πόρφυρας*, τχ. 46, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1988, σ. 259-264.

ιδεολογική επέκταση σε μια φιλοσοφία της ύπαρξης»,²² και, επιπρόσθετα, τα δύο κατ' εξοχήν «σοσιαλιστικά» πεζογραφήματα του δημιουργού, *Η τιμή και το χρήμα* και *Οι σκλάβοι στα δεσμά τους*, έχουν συνδεθεί με επιλογές της προηγούμενης διοίκησης (το *Η τιμή και το χρήμα* διασκευάζεται για την ΥΠΕΝΔ το 1980, σε σκηνοθεσία Δημήτρη Ποντικά, ενώ το *Οι σκλάβοι στα δεσμά τους* διασκευάζεται για την ΕΡΤ το 1981, σε σκηνοθεσία Αντώνη Τέμπου και σενάριο Γιώργου Μιχαηλίδη, αλλά δεν μεταδίδεται ποτέ, γιατί προσκρούει στην προαναφερθείσα επιλογή της νέας διοίκησης να απορρίψει συλλήβδην τις προηγούμενες αναθέσεις!). Ο Κουτσομύτης, με τη βοήθεια της ευπρόσωπης παραγωγής του Άρη Χατζόπουλου (με αρκετά εξωτερικά γυρίσματα) και ενός στέρεα δομημένου σεναρίου του Βασίλη Ανδρεόπουλου, που παραμένει αρκετά πιστό στο λογοτεχνικό κείμενο-πηγή, διατηρώντας την ψυχογραφική του διάσταση, επιτυγχάνει μια πολύ καλή ανάπλαση του χώρου και της εποχής (Κέρκυρα την πρώτη δεκαετία του εικοστού αιώνα), και αποσπά μίαν εξαιρετική ερμηνεία από τον Νίκο Χαραλάμπους στον ρόλο του Τουρκόγιαννου, «ενός ήρωα αγαθού τω πνεύματι ταγμένου για τη σωτηρία της ψυχής των συνανθρώπων του»,²³ ενός ήρωα που διαθέτει σαφείς ντοστογιεφσκικές αποχρώσεις.²⁴ Στα συν της σειράς η μουσική του Βασίλη Δημητρίου, η ατμοσφαιρική έγχρωμη φωτογραφία του Νίκου Σμαραγδή και οι καλές ερμηνείες των ηθοποιών που πλαισιώνουν τον Χαραλάμπους (Μαριαλένα Κάρμπουρη, Άκης Δρακουλινάκος, Λάμπρος Τσάγκας, Βασίλης Ανδρεόπουλος, Δημήτρης Ζακυνθινός, Γιάννης Κυριακίδης).²⁵

Το μυθιστόρημα του Κώστα Κοτζιά, *Ο καπνισμένος ουρανός* (1957),²⁶ «μυθιστόρημα των μικροαστών και συνάμα των εργατών, της μικροαστικής και συνάμα της εργατικής τάξης και των αγώνων της»,²⁷ είναι μια επίσης αναμενόμενη επιλογή για την κρατική τηλεόραση της σοσιαλιστικής κυβέρνησης. Η σειρά του Κουτσομύτη, αρκετά πιστή στο πνεύμα της λογοτεχνικής πηγής, αποτυπώνει με οξυδέρκεια τον μικρόκοσμο της προσφυγικής γειτονιάς στα χρόνια της δικτατορίας του Μεταξά και με τη βοήθεια των εκλεκτών ηθοποιών της διανομής (Γιώργος Μιχαλακόπουλος, Μάρθα Βούρτση, Γιάννης Μόρτζος, Γιώργος Μοσχίδης, Βασίλης Ανδρεόπουλος, Έρση Μαλικένζου, Νίκος Λυκομήτρος, Χριστίνα Θεοδωροπούλου), ζωντανεύει τους ήρωες του Κοτζιά, που χαρακτηρίζονται «περιθωριοποιημένοι, που δέχονται παθητικά τα μικρά ή τα μεγάλα συμβάντα».²⁸ Πέρα από τον σκηνοθέτη και τους ηθοποιούς, σημαντικοί συντελεστές της επιτυχίας της σειράς, που κάνει πρεμιέρα στις 10 Φεβρουαρίου 1985 στην ΕΡΤ2 και ολοκληρώνεται σε 15 επεισόδια, είναι ο παραγωγός Άρης Χατζόπουλος, ο σεναριογράφος Βαγγέλης Γκούφας (σταθερός συνεργάτης του

²² Αιμίλιος Χουρμούζιος, *Κωνσταντίνος Θεοτόκης, ο εισηγητής του κοινωνιστικού μυθιστορήματος στην Ελλάδα*, Ίκαρος, Αθήνα 1941, σ. 124.

²³ Γιάννης Δάλλας (παρουσίαση-ανθολόγηση), «Κωνσταντίνος Θεοτόκης», *Η παλαιότερη πεζογραφία μας Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο*, τόμ. Ι' (1900-1914), Εκδόσεις Σοκόλης Αθήνα 1997, σ. 182-229: 205.

²⁴ Άγγελος Τερζάκης, «Εισαγωγή», *Κωνσταντίνος Θεοτόκης*, Αετός, Αθήνα 1955, σ. 21 (σειρά Βασική Βιβλιοθήκη, αρ. 31).

²⁵ Για τους συντελεστές της σειράς βλ. Βαλούκος, *Η ελληνική τηλεόραση (1967-1998)*, ό.π., σ. 119.

²⁶ Πρώτη έκδοση: Κώστας Κοτζιάς, *Ο καπνισμένος ουρανός*, Τυπογραφείο Παλαμάρη, Αθήνα, χ.χ. (1957).

²⁷ Απόστολος Σαχίνης, *Νέοι πεζογράφοι. Είκοσι χρόνια νεοελληνικής πεζογραφίας 1945- 1965*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1965, σ. 205-215.

²⁸ Αλέξης Ζήρας (παρουσίαση-ανθολόγηση), «Κώστας Κοτζιάς», στο *Η μεταπολεμική πεζογραφία. Από τον πόλεμο του '40 ως τη δικτατορία του '67*, τόμ. Δ', Σοκόλης, Αθήνα 1988 σ. 224-267: 228.

Κουτσομύτη για πολλά χρόνια), ο διευθυντής φωτογραφίας Νίκος Σμαραγδής και ο μουσικοσυνθέτης Βασίλης Δημητρίου.²⁹

Το 1990 ο Κουτσομύτης εισέρχεται στο σύμπαν της νεαρότατης τότε ιδιωτικής τηλεόρασης, μεταπλάθοντας το μυθιστόρημα του Μ. Καραγάτση *Ο κίτρινος φάκελος* (1956),³⁰ για λογαριασμό του ΑΝΤ1. Έχει προηγηθεί μια άγνη προσπάθεια του Γιώργου Μιχαηλίδη να μεταφέρει το μυθιστόρημα του Καραγάτση στη μικρή οθόνη το 1981, όταν γυρίζονται 11 επεισόδια, που δεν μεταδίδονται ποτέ, επειδή η νέα διοίκηση της ΕΡΤ μπλοκάρει τις σειρές που είχε παραγγείλει η παλαιότερη διοίκηση.³¹ Το εμβληματικό μυθιστόρημα του Καραγάτση, πυκνό σχόλιο πάνω στη δυναμική της γραφής και στη διαπλοκή πραγματικότητας και μυθοπλασίας,³² πεδίο έκφρασης των θεωρητικών θέσεων του συγγραφέα πάνω στο είδος του μυθιστορήματος, με αφηγηματικούς τρόπους που προσιδιάζουν στην τεχνική του αστυνομικού μυθιστορήματος,³³ «αφηγηματικό κείμενο μεικτής ποιητικής, εντούτοις όχι μόνο νόμιμης αλλά και εξαιρετικά επιτυχημένης συνεκτικότητας»,³⁴ μεταπλάθεται δημιουργικά από τον Κουτσομύτη και τον σεναριογράφο Βαγγέλη Γκούφα σε μια σειρά υψηλής αισθητικής, που διατηρεί το σασπένς του κειμένου και αναπλάθει παραδειγματικά την ατμόσφαιρα του Μεσοπολέμου, αλλά, αναπόφευκτα, δυσκολεύεται να αποδώσει την παιγνιώδη διάσταση του «μυθιστορήματος μέσα στο μυθιστόρημα», που διαπνέει το καραγατσικό κείμενο. Η σειρά σημειώνει μεγάλη επιτυχία, καθλώνοντας το τηλεοπτικό κοινό,³⁵ και ο Κουτσομύτης δίνει μίαν από τις ωριμότερες σκηνοθετικές εργασίες του.³⁶ Άλλοι βασικοί συντελεστές³⁷ της επιτυχίας υπήρξαν η επιμελημένη παραγωγή (Elite TV Production), η μουσική του Βασίλη Δημητρίου, η ατμοσφαιρική φωτογραφία του Νίκου Γαρδέλη, τα σκηνικά και τα κοστουμιά της Ρένας Γεωργιάδου και οι ερμηνείες του Γιώργου Κιμούλη –ο οποίος αποδίδει έξοχα τον κυνισμό και την αντιφατικότητα του κεντρικού χαρακτήρα, του Μάνου Τασάκου–, και όλων των υπόλοιπων ηθοποιών (Καρυοφυλιά Καραμπέτη, Γιώργος Μιχαλακόπουλος, Ηλίας Λογοθέτης, Κατερίνα Διδασκά-

²⁹ Για τους συντελεστές της σειράς, βλ. Βαλούκος, *Η ελληνική τηλεόραση (1967-1998)*, ό.π., σ. 118.

³⁰ Πρώτη έκδοση: Μ. Καραγάτση, *Ο κίτρινος φάκελος*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1956.

³¹ Θανάσης Αγάθος, *Η εποχή του μυθιστορήματος. Αναγνώσεις της πεζογραφίας της γενιάς του '30*, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 2014, σ. 184.

³² Εύστοχα σχολιάζει ο Άρης Μπερλής: «Η ιστορία διαπλέκεται με τη μυθιστορία, τα αφηρημένα γεγονότα ταυτίζονται με τα πραγματικά, συγγραφέας και αναγνώστης δεν γνωρίζουν τελικά πού σταματά η ζωή και πού αρχίζει το μυθιστόρημα, ποια η αλήθεια και ποια η πλαστότητα». Βλ. Άρης Μπερλής (παρουσίαση-ανθολόγηση), «Μ. Καραγάτση», στο *Η μεσοπολεμική πεζογραφία. Από τον πρώτο ως τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο (1914-1939)*, τόμ. Δ', Εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 1992, σ. 262-305: 288.

³³ Αντρέας Καραντώνης, *Πεζογράφοι και πεζογραφήματα της γενιάς του '30*, Παπαδήμας, Αθήνα 1977, 2^η έκδοση (1^η έκδοση: 1962) σ. 154.

³⁴ Αντεια Φραντζή, «Ο κίτρινος φάκελος και η ποιητική της ανατροπής», στο Μ. Καραγάτση. *Ιδεολογία και ποιητική. Πρακτικά Συνεδρίου Παρασκευή 4 και Σάββατο 5 Απριλίου 2008, Μουσείο Μπενάκη*, Αθήνα 2010, σ. 245-252:245

³⁵ Πόπη Διαμαντάκου, «Καραγάτση και τηλεόραση. Μια ιδανική συνάντηση», στο Μ. Καραγάτση. *Ιδεολογία και ποιητική. Πρακτικά Συνεδρίου Παρασκευή 4 και Σάββατο 5 Απριλίου 2008, Μουσείο Μπενάκη*, Αθήνα 2010, σ. 289-293: 290.

³⁶ Σημειώνει ο ιστορικός της ελληνικής τηλεόρασης Στάθης Βαλούκος: «Η έμπειρη σκηνοθεσία του Κώστα Κουτσομύτη αναδεικνύει τους χαρακτήρες με μια οπτικά μελαγχολική και λυρική διάσταση, που τονίζεται από την πλαστικότητα των πλάνων και τις ευαίσθητες ερμηνείες» (Βαλούκος, *Η ελληνική τηλεόραση (1967-1998)*, ό.π., σ. 122).

³⁷ Για τους συντελεστές της σειράς βλ. Βαλούκος, *Η ελληνική τηλεόραση (1967-1998)*, ό.π., σ. 121-122.

λου, Ζωζώ Ζάρπα, Μαργαρίτα Ζορμπαλά, Βλαδίμηρος Κυριακίδης, Γιώργος Κώνστας, Ντίνος Λύρας).

Με τη σειρά *Βαμμένα κόκκινα μαλλιά*, που σκηνοθετεί ο Κουτσομύτης το 1992 για λογαριασμό του ANΤ1, η τηλεοπτική πορεία του δημιουργού παίρνει μιαν άλλη κατεύθυνση: ιδρύει τη δική του εταιρεία παραγωγής (Profit Ltd.) και δεν επιλέγει πλέον ένα έργο του κανόνα της κλασικής νεοελληνικής πεζογραφίας, αλλά ένα σύγχρονο ευπώλητο³⁸ (κάνει επτά ανατυπώσεις και πουλά 35.000 αντίτυπα μόνο τον πρώτο χρόνο της κυκλοφορίας του, το 1989,³⁹ για να φτάσει στη δέκατη όγδοη έκδοση και στα 86.000 αντίτυπα τον Νοέμβριο του 1992, λίγες εβδομάδες μετά την έναρξη μετάδοσης της σειράς, και στην τεσσαρακοστή πρώτη έκδοση και στα 190.000 αντίτυπα τον Ιούλιο του 2000),⁴⁰ που, ωστόσο, υπογράφεται από έναν σημαντικό θεατρικό συγγραφέα, τον Κώστα Μουρσελά, και αποτελεί την πρώτη του εμφάνιση στον χώρο της πεζογραφίας. Ο κεντρικός ήρωας ή μάλλον αντιήρωας⁴¹ του μυθιστορήματος, ο Εμμανουήλ Ρετσίνας, γνωστότερος ως Λούης, τυχοδιώκτης, ρέμπελος, αντικομορμιστής, ερωτύλος, μια εκδοχή του καζαντζακικού Αλέξη Ζορμπά⁴² στη μεταπολεμική Αθήνα, παρουσιάζεται μέσα από την πρωτοπρόσωπη αφήγηση του Κωνσταντή Μανωλόπουλου, του άτολμου διανοούμενου εξαδέλφου του, που λειτουργεί ως αντίβαρο: οι δύο χαρακτήρες συγκροτούν ένα αντιθετικό δίπολο, που συγκεφαλαιώνει το δράμα των οραμάτων της γενιάς του Εμφυλίου. Ο Κουτσομύτης πραγματοποιεί εδώ την καλύτερη τηλεοπτική εργασία του, στήνοντας μιαν εντυπωσιακή τοιχογραφία της Αθήνας των μεταπολεμικών χρόνων και διαπλέκοντας με μαεστρία τις προσωπικές περιπέτειες των χαρακτήρων με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής. Καθοριστική και πάλι είναι η συμβολή του σεναριογράφου Βαγγέλη Γκούφα, που αναπτύσσει ιδιαίτερα τον ρόλο της Μάρθας, αλλά και του σκηνογράφου και ενδυματολόγου Τάσου Ζωγράφου, που αναδεικνύει τον μικροαστικό μικρόκοσμο της περιόδου, των διευθυντών φωτογραφίας Νίκου Γαρδέλη και Βαγγέλη Κατριτζιδάκη, του μουσικοσυνθέτη Βασίλη Δημητρίου, του πρωταγωνιστικού τρίπτυχου (Γιώργος Νινιός στον ρόλο του Λούη,⁴³ Κώστας Αρζόγλου, Καρυοφυλλιά Καραμπέτη) και των ηθοποιών που υποδύονται δευτερεύοντες χαρακτήρες (Γιώργος Μιχαλακόπουλος, Ηλίας Λογοθέτης, Γιώργος Κυρίτσης, Γιώργος Παρτσαλάκης, Αντώνης Αντωνίου, Πέρης Μιχαηλίδης, Χρήστος Δακτυλίδης, Βέρα Κρούσκα, Άννυ Λούλου, Μάνια Τεχριτζόγλου, Ζωζώ Ζάρπα, Βαγγέλης Θεοδωρόπουλος).⁴⁴ Αναπόσπαστο μέρος της τεράστιας επιτυχίας της σειράς (που ολοκληρώνεται σε 37 επεισόδια) αποτελεί και το ομώνυμο τραγούδι των τίτλων, που ερμηνεύει ο Γιώργος Νταλάρας.

³⁸ Πρώτη έκδοση: Κώστας Μουρσελάς, *Βαμμένα κόκκινα μαλλιά*, Κέδρος, Αθήνα 1989.

³⁹ Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία. Ποίηση και Πεζογραφία 1821-1992*, μτφρ. Ευαγγελία Ζουργού-Μαριάννα Σπανάκη, Νεφέλη, Αθήνα 1996, σ. 307.

⁴⁰ Παναγιώτα Μ. Χατζηγεωργίου, *Μορφές του αντιηρωισμού στο νεοελληνικό μυθιστόρημα. Από την Πάπισσα Ιωάννα στα Βαμμένα κόκκινα μαλλιά*, Gutenberg, Αθήνα 2012, σ. 234-235.

⁴¹ Στο ίδιο, σ. 231-238.

⁴² Μπάμπης Δερμιτζάκης, «Βαμμένα κόκκινα μαλλιά», *Έρευνα*, τχ. 1 (Ιανουάριος 1992), σ. 49.

⁴³ Πρόκειται για τον ρόλο που «παιδεύει» περισσότερο τον Κουτσομύτη. Ψάχνει σχεδόν έναν χρόνο τον ηθοποιό που θα τον ενσαρκώσει, πριν συναντήσει και επιλέξει τον Νινιό. Βλ. Νταλιάνη, «Κώστας Κουτσομύτης: Κάνω σινεμά πολλών ωρών», *ό.π.*

⁴⁴ Για τους συντελεστές της σειράς βλ. Βαλούκος, *Η ελληνική τηλεόραση (1967-1998)*, *ό.π.*, σ. 72· «Βαμμένα Κόκκινα Μαλλιά», www.retrodb.gr, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%92%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1_%CE%9A%CF%8C%CE%BA%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B1_%CE%9C%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%AC (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

Στην κατηγορία του bestseller ανήκουν και τα δύο επόμενα βιβλία που μεταπλάθει ο Κουτσομύτης για λογαριασμό του ANΤ1. Η *Εκτέλεση* (1985) του Φρέντυ Γερμανού,⁴⁵ ιστορικό μυθιστόρημα επικεντρωμένο στην προσωπικότητα του Ίωνος Δραγούμη, στο γνωστό πλαίσιο της «μείξης ιστορικής έρευνας και ντοκουμέντου με τη μυθοπλαστική φαντασία»⁴⁶ που χαρακτηρίζει και άλλες μυθιστορηματικές βιογραφίες του δημοφιλούς δημοσιογράφου και συγγραφέα, διασκευάζεται σε μια πολυδάπανη σειρά 20 επεισοδίων, με σενάριο που υπογράφει ο ίδιος ο Γερμανός. Ωστόσο, παρά την πολύ επιμελημένη δουλειά του Κουτσομύτη, την επιτυχημένη αναπαράσταση του πολιτικού και πνευματικού τοπίου της εποχής (με παρέλαση προσωπικοτήτων που σχετίζονται με τον Δραγούμη, όπως η Μαρίκα Κοτοπούλη, η Πηνελόπη Δέλτα, ο Έλευθέριος Βενιζέλος, ο Κ.Π. Καβάφης, ο Περικλής Γιαννόπουλος, ο Εμμανουήλ Μπενάκης), την εξαιρετική διανομή (Κώστας Αρζόγλου, Φιλαρέτη Κομνηνού, Πέγκυ Σταθακοπούλου, Γιώργος Μιχαλακόπουλος, Βασίλης Ανδρεόπουλος, Αντώνης Αντωνίου, Μάνος Βακούσης, Θεόδωρος Έξαρχος, Πέρης Μιχαηλίδης, Αντώνης Θεοδωρακόπουλος, Γιώτα Φέστα) και τους λαμπρούς λοιπούς συντελεστές⁴⁷ (Γιάννης Κουτσομύτης στην επιμέλεια παραγωγής, Νίκος Σμαραγδής στη διεύθυνση φωτογραφίας, Ρένα Γεωργιάδου στα σκηνικά και τα κοστούμια, Βασίλης Δημητρίου στη μουσική), η σειρά δεν συναντά την αναμενόμενη απήχηση.

Η *πρόβα του νυφικού* (1993), πρώτη πεζογραφική απόπειρα της ηθοποιού και τραγουδίστριας Ντόρας Γιαννακοπούλου,⁴⁸ μυθιστόρημα επικεντρωμένο στα μυστικά και στα πάθη μιας αστικής οικογένειας στα χρόνια της μεταξικής δικτατορίας, του Ελληνοϊταλικού πολέμου και της Κατοχής, γνωρίζει αναπάντεχα μεγάλη εμπορική επιτυχία⁴⁹ και διαθέτει όλες τις προδιαγραφές για μια επιτυχημένη τηλεοπτική σειρά:⁵⁰ καλοχτισμένη πλοκή, έντονες συγκρούσεις, πληθώρα χαρακτήρων –ως επί το πλείστον μανιχαϊκών και μονοδιάστατων, είναι αλήθεια– και πολύπλοκες ερωτικές σχέσεις. Ο Κουτσομύτης, στην ομώνυμη σειρά που γυρίζει για τον ANΤ1 το 1995, εκμεταλλεύεται δημιουργικά το μυθιστόρημα, δημιουργώντας μια ακόμη μεγάλη επιτυχία, με πολύτιμους αρωγούς τον Βαγγέλη Γκούφα, που το σενάριό του διατηρεί τον βασικό πυρήνα της πλοκής του βιβλίου της Γιαννακοπούλου, δίνοντας μεγαλύτερη έκταση σε ορισμένους δευτερεύοντες χαρακτήρες, τον Βαγγέλη Κατριτζιδάκη, του οποίου η

⁴⁵ Πρώτη έκδοση: Φρέντυ Γερμανός, *Η εκτέλεση*, Κάκτος, Αθήνα 1985.

⁴⁶ Α.Ζ. [Αλέξης Ζήρας], Θ.Κ. [Θεοδόσης Κοντάκης], «Φρέντυ Γερμανός», στο *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2007, σ. 378-379: 379.

⁴⁷ Για τους συντελεστές της σειράς βλ. «Η εκτέλεση», www.retrodb.gr, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%97_%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%B7 (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020)

⁴⁸ Πρώτη έκδοση: Ντόρα Γιαννακοπούλου, *Η πρόβα του νυφικού*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1993.

⁴⁹ Ερμηνεύοντας την εμπορική απήχηση του μυθιστορήματος, ο Βαγγέλης Χατζηβασιλείου σημειώνει: «Γραμμένο με μια τεχνική που θυμίζει την Πηνελόπη Δέλτα (τα μεγάλα εθνικά ή ιστορικά γεγονότα παίρνουν τη μορφή ενός ωφέλιμου και διδακτικού παραμυθιού), κερδίζει αμέσως τον αναγνώστη, ο οποίος παρακολουθεί με αδημονία την πλοκή, επί τη βάσει των ποικίλων και ομολογουμένως απροσδόκητων εναλλαγών της». Βλ. Βαγγέλης Χατζηβασιλείου, «Νοσταλγώντας τους φίλους», *Ελευθεροτυπία*, 25 Μαΐου 1994.

⁵⁰ Τις προοπτικές τηλεοπτικής μετάπλασης του βιβλίου διαβλέπει η Νίκη Κώτσιου στη βιβλιοκρισία της: «Θα μπορούσε μάλιστα να γίνει μέχρι και σενάριο για δημοφιλές σήριαλ, με την ευθύγραμμη απλότητα, σχεδόν απλοϊκότητα, και τη διαφάνεια που διαθέτει» (Νίκη Κώτσιου, «Η πρόβα του νυφικού», *Η Αυγή*, 12 Ιανουαρίου 1994, σ. 10).

φωτογραφία, μέσα από παστέλ χρώματα, αναδύει ένα νοσταλγικό άρωμα, τον Βασίλη Δημητρίου, με τις ορχηστρικές συνθέσεις του και το τραγούδι των τίτλων (που ερμηνεύει η Μαρινέλλα), τη Ρένα Γεωργιάδου, με τα φροντισμένα σκηνικά και την επιτυχημένη επιλογή εξωτερικών χώρων (με κάποια γυρίσματα στο Γαλαξίδι), και την πολύ καλή διανομή (Γρηγόρης Βαλτινός, Αλεξανδριανή Σικελιανού, Φίλιππος Σοφριανός, Άντζελα Γκερέκου, Άγγελος Αντωνόπουλος, Πέγκυ Τρικαλιώτη, Έφη Ροδίτη, Νίκος Γεωργιάκης, Δημήτρης Τζουμάκης, Ανδρέας Βουτσινάς, Πέμυ Ζούνη, Αλέκα Παϊζη, Νίκος Ψαρράς, Τζίνη Παπαδοπούλου, Κατερίνα Καραγιάννη).⁵¹

Με την τηλεοπτική διασκευή του μυθιστορήματος της Λιλής Ζωγράφου *Η αγάπη άργησε μια μέρα* (1994)⁵² ο Κουτσομύτης επιστρέφει στην κρατική τηλεόραση (ΕΤ1) το 1997.⁵³ Το «καλογραμμένο και με ζωντανούς χαρακτήρες μυθιστόρημα»⁵⁴ επικεντρώνεται στην ιστορία μιας οικογένειας στην Κρήτη την περίοδο της Κατοχής και αποτελεί ένα αιχμηρό σχόλιο πάνω στη θέση της γυναίκας⁵⁵ σε μια σκληρή και υποκριτική επαρχιακή κοινωνία, με ηρωίδες που αιχμαλωτίζονται σε πατριαρχικές αντιλήψεις, βιώνουν αδιέξοδους έρωτες και αντιμετωπίζουν καταστάσεις εγκλεισμού και ενδοοικογενειακής βίας. Το βιβλίο εμπίπτει στην κατηγορία του bestseller –οι πωλήσεις του φτάνουν τα 130.000 αντίτυπα μέσα στην τριετία από την κυκλοφορία του μέχρι τη στιγμή της τηλεοπτικής μεταφοράς του– αλλά το παράδοξο στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι ότι η συγγραφέας εκφράζει επιφυλάξεις και ενδοιασμούς για την τηλεοπτική απόδοση του έργου της, πριν καν αρχίσει η μετάδοσή της.⁵⁶ Η σειρά αποτελείται από 16 επεισόδια –λιγότερα από άλλες σειρές του Κουτσομύτη, γεγονός που συναρτάται με τη σχετικά μικρή έκταση της λογοτεχνικής πηγής

⁵¹ Για τους συντελεστές της σειράς βλ. Βαλούκος, *Η ελληνική τηλεόραση (1967-1998)*, ό.π., σ. 169· «Η πρόβα του νυφικού», www.retrodb.gr, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%97_%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B2%CE%B1_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%BD%CF%85%CF%86%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁵² Πρώτη έκδοση: Λιλή Ζωγράφου, *Η αγάπη άργησε μια μέρα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1994.

⁵³ Σχολιάζοντας την αναχώρησή του από τον ΑΝΤ1 και την επιστροφή του στην κρατική τηλεόραση ο Κουτσομύτης κάνει ορισμένα ενδιαφέροντα σχόλια: «Έφυγα χωρίς μία δραχμή, όταν έκανα τέσσερα μυθιστορήματα στον ΑΝΤ1. Ήταν ακριβές δουλειές. Στην αρχή ήμουν ευχαριστημένος. Αλλά μετά ο σταθμός πέρασε μια οικονομική κρίση και ξαφνικά είδα ότι άρχισε να αλλάζει τελείως πολιτική. Έκανε ριάλιτι σόου και τέτοια. Εγώ, τι να κάνω; Σταμάτησα τη συνεργασία. Πήγα στην κρατική τηλεόραση και είναι μια θέση που την πιστεύω. Πρέπει να πάρουν όλους τους καλούς δημιουργούς. Νέους και παλαιότερους». Βλ. Τίνα Πολίτη, «Στα μηχανάκια της AGB αρέσουν τα σκουπίδια», *Το Βήμα*, 1 Φεβρουαρίου 1998, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tovima.gr/2008/11/24/culture/kwstas-koytsomytis/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁵⁴ Νίκος Ντόκας, «Άγωνα γραμμή», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 8 Μαΐου 1994.

⁵⁵ Κυρίαρχο στοιχείο στο σύνολο του έργου της Ζωγράφου αποτελεί η χειραφέτηση της γυναίκας (Δημήτρης Γκιώνης, *Ένας κι ένας...: 46+1 άνθρωποι της τέχνης από κοντά*, Άγκυρα, Αθήνα 2014, σ. 151).

⁵⁶ Όλγα Μπακομάρου, «Λιλή Ζωγράφου. Εκτός κανόνων», *Γυναίκα*, Μάρτιος 1997, σ. 100-101. Στη συγκεκριμένη συνέντευξη, δημοσιευμένη επτά μήνες προτού αρχίσει η μετάδοση της σειράς, η Ζωγράφου επιχειρεί να αποστασιοποιηθεί από την αναμενόμενη τηλεοπτική προσαρμογή και να υποβαθμίσει τη σημασία της: «Όχι, δεν είναι καθόλου σημαντικό αυτό για μένα. Κατ' αρχήν διότι εγώ δεν αποβλέπω στο να πουλήσω από την τηλεόραση. Το βιβλίο κυκλοφορεί τρία χρόνια και εξακολουθεί να είναι μπεστ σέλερ, έφτασε τα 130.000 αντίτυπα και έχει διαβαστεί από πολύ περισσότερους βέβαια, έκανε τον κύκλο του. Η συμφωνία για την τηλεοπτική μεταφορά του κλείστηκε όταν πρωτοκυκλοφόρησε, σήμερα δεν θα το έδινα. Πέρα από αυτό, είμαι πάρα πολύ επιφυλακτική ως προς την απόδοση».

(176 σελίδες) και συντελεί στην πυκνότητα της αφήγησης- και αποτελεί την πρώτη απόπειρα του σκηνοθέτη να συμμετάσχει στη συγγραφή του σεναρίου (μαζί με τον Μάριο Ποντίκα και τον Νίκο Απειρανθήτη), το οποίο, παρά τους φόβους της Ζωγράφου για το αντίθετο,⁵⁷ είναι αρκετά πιστό στο βιβλίο και αποδίδει την κλειστοφοβική και καταθλιπτική ατμόσφαιρά του. Η εξαιρετικά φροντισμένη παραγωγή είναι του Γιάννη Κουτσομούτη (PRO.FI.T.), τη μουσική συνθέτει, για μια ακόμη φορά ο Βασίλης Δημητρίου, τη διεύθυνση φωτογραφίας αναλαμβάνει ο Νίκος Σμαραγδής, τα σκηνικά και τα κοστούμια επιμελούνται η Ρένα Γεωργιάδου και η Αγγελική Σαμαρά, το σφιχτοδεμένο μοντάζ ανήκει στον Πάνο Παπακυριακόπουλο και τους χαρακτήρες της Ζωγράφου ζωντανεύουν οι Καρυοφυλλιά Καραμπέτη (που δίνει ρεσιτάλ στον επικίνδυνο ρόλο της τυραννικής μεγάλης αδελφής), Τάνια Τρύπη, Πέγκυ Τρικαλιώτη, Αφροδίτη Γρηγοριάδου, Βασίλης Διαμαντόπουλος, Μαρίνα Ψάλτη, Βαλέρια Χριστοδουλίδου, Μαρία Καβουκίδου, Γιώργος Μοσχίδης, Μηνάς Χατζησάββας, Nicola Farron, Φίλιππος Σοφιανός, Ζωζώ Ζάρπα, Χριστίνα Κουτσουδάκη.⁵⁸ Είναι, ίσως, η πιο «κινηματογραφική» από τις τηλεοπτικές δουλειές του Κουτσομούτη, με εξωτερικά γυρίσματα στην Παλλήνη, στην Αρκαδία, στη Βοιωτία, στην Εύβοια και στο Γαλαξίδι.

Αμέσως μετά (1998) ο Κουτσομούτης συνεργάζεται για πρώτη φορά με τον τηλεοπτικό σταθμό MEGA και για δεύτερη φορά με τη Ντόρα Γιαννακοπούλου, μεταφέροντας στη μικρή οθόνη το μυθιστόρημά της *Ο μεγάλος θυμός* (1996).⁵⁹ Και πάλι βάση του Κουτσομούτη είναι ένα bestseller⁶⁰ που επικεντρώνεται σε οικογενειακά δράματα: αυτή τη φορά η δράση τοποθετείται το καλοκαίρι του 1994 και περιστρέφεται στην τραγική ανατροπή που προκαλεί στις ζωές των μελών δύο ευκατάστατων αθηναϊκών οικογενειών η καταλυτική εμφάνιση ενός άγνωστου συγγενούς. Το σενάριο υπογράφουν ο Κουτσομούτης, ο Νίκος Απειρανθήτης και ο Μάριος Ποντίκας, εταιρία παραγωγής είναι η PRO.FI.T. Ε.Π.Ε., τη διεύθυνση φωτογραφίας αναλαμβάνει ο Νίκος Καβουκίδης, το μουσικό θέμα συνθέτει ο Βασίλης Δημητρίου, τα σκηνικά και τα κοστούμια επιμελείται η Αγγελική Σαμαρά και τους βασικούς ρόλους ερμηνεύουν ο Γρηγόρης Βαλτινός, η Καρυοφυλλιά Καραμπέτη, ο Άγγελος Αντωνόπουλος, ο Γιώργος Μιχαλακόπουλος, ο Δάνης Κατρανίδης, η Βίκυ Βολιώτη, η Υβόννη Μαλτέζου, η Πέγκυ Τρικαλιώτη, ο Μάριος Ιορδάνου, η Ουρανία Μπασλή, ο Στέλιος Νικολαΐδης, η Ειρήνη Μπαλά και ο Κρατερός Κατσούλης. Ο Κουτσομούτης κάνει και πάλι μια πολύ ευπρόσωπη δουλειά 26 επεισοδίων πάνω σε ένα βιβλίο καλογραμμένο αλλά κάπως σχηματικό, προβάλλοντας την απελευθερωτική και συνάμα καταστροφική δύναμη του ερωτικού πάθους και αξιοποιώντας ιδιαίτερα τον χαρα-

⁵⁷ Στη συνέντευξή της στην Όλγα Μπακομάρου, η Ζωγράφου, αναφερόμενη στο στοιχείο της μεγαλομανίας που έχει αποτυπώσει στο βιβλίο της, υπογραμμίζει: «Κι αυτό το στοιχείο, που το έχω έντονο στο βιβλίο, φοβάμαι ότι δεν το έχει πιάσει ο σκηνοθέτης» (Μπακομάρου, «Λιλή Ζωγράφου. Εκτός κανόνων», *ό.π.*, σ. 100).

⁵⁸ Για τους συντελεστές της σειράς βλ. «Η αγάπη άργησε μια μέρα», www.retrodb.gr, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%97_%CE%B1%CE%B3%CE%AC%CF%80%CE%B7_%CE%AC%CF%81%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B5_%CE%BC%CE%B9%CE%B1_%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%B1 (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁵⁹ Πρώτη έκδοση: Ντόρα Γιαννακοπούλου, *Ο μεγάλος θυμός*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1996.

⁶⁰ Το βιβλίο, τέσσερεις μήνες μετά την κυκλοφορία του, βρίσκεται στις 20 εκδόσεις, έχοντας πωλήσει 40.000 αντίτυπα (Ελένη Γκίκα, «Πινγκ-Πονγκ: Ντόρα Γιαννακοπούλου», *Έθνος*, 16 Μαρτίου 1997, σ. 32).

κτῆρα της νεαρῆς κινηματογραφίστριας που, μέσα από τον φακό της, προβλέπει τη θύελλα που πρόκειται να ξεσπάσει. Σήμερα, τόσο το βιβλίο όσο και η σειρά – που κατά την πρώτη μετάδοσή της βρίσκεται στις πρώτες θέσεις του πίνακα θεαματικότητας–παρουσιάζουν ενδιαφέρον ως ένας καθρέφτης της Ελλάδας της δεκαετίας του 1990, ενώ το τραγούδι των τίτλων «Αγάπη» που ερμηνεύει ο Χρήστος Θηβαίος (με στίχους της ποιήτριας Κατίνας Παϊζη), αποτελεί διαχρονική επιτυχία.

Το 2000 ο Κουτσομύτης στρέφεται σε έναν άλλο δημοφιλή συγγραφέα, τον Γιάννη Ξανθούλη, και το μυθιστόρημά του *... Ύστερα ήρθαν οι μέλισσες* (1998),⁶¹ το οποίο διασκευάζει για την ΕΤ1 σε μια σειρά 18 επεισοδίων. Το βιβλίο κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα: στα δύστηνα μετεμφυλιακά χρόνια, με εστίαση στις περιπέτειες ενός περιοδεύοντος θιάσου,⁶² που δίνει παραστάσεις σε λουτροπόλεις και έχει ως θιασάρχη τη σκληρή Μαρίκα Σουέζ, και στη δεκαετία του 1990, όπου ένας ώριμος δημοσιογράφος, ο Στάθης –το αγόρι που προστάτεψε η Σουέζ όταν κήκαν οι γονείς του μέχρι να το παραδώσει στους θείους του– σκαλίζει το παρελθόν του και προσπαθεί να λύσει το μυστήριο των φόνων των ηθοποιών του μπουλουκιού. Η τηλεοπτική διασκευή του Κουτσομύτη (ο οποίος γράφει το σενάριο, μαζί με τον Ξανθούλη) διατηρεί όλα τα σημαντικά γεγονότα και πρόσωπα του μυθιστορήματος, ισορροπώντας με δεξιοτεχνία ανάμεσα στην ατμόσφαιρα του μπουλουκιού με τον ιδιότυπο κώδικα τιμής και συμπεριφοράς –όπου «αναγνωρίζονται το “κουσούρι” της παιδεραστίας, ο αισθησιασμός της οικειότητας των σωμάτων στα παρασκήνια [...], οι επί σκηνής αλλά και συνεκδοχικά (ψυχισμός) διαρκείς μεταμφιέσεις των ηθοποιών, οι τριγωνικές πρόσκαιρες σεξουαλικές συνενυρέσεις, η (camp) ανταλλαγή λεκτικών κακιών μεταξύ του γυναικείου πληθυσμού του θιάσου»–⁶³ και στο νουάρ κλίμα της σύγχρονης εποχής, όπου το αστυνομικό ενδιαφέρον συνδυάζεται με το στοιχείο της αναζήτησης ταυτότητας· παράλληλα, προβάλλει την (κυρίαρχη στο μυθιστόρημα) διάσταση του ταξιδιού –μέσα από τις διαρκείς μετακινήσεις των θεατρικών– και του μαγικού σύμπαντος των ιαματικών νερών.⁶⁴ Η Μαρινέλλα αποδεικνύεται ιδεώδης επιλογή για τον επικίνδυνο ρόλο της Μαρίκας Σουέζ, ο Γιώργος Βογιατζής αποδίδει τον Στάθη (που στη σειρά, όπως και στο βιβλίο, παραπέμπει στον Επιθεωρητή Κάλαχαν, τον χαρακτήρα που ερμηνεύει στο σινεμά ο Clint Eastwood)⁶⁵ και δίπλα τους δίνουν αξιόλογες ερμηνείες η Κάτια Δανδουλάκη, ο Γιώργος Χριστοδούλου, η Υβόννη Μαλτέζου, ο Γιώργος Τσιτσόπουλος, η Νατάσσα Μανίσαλη, ο Χρήστος Στέργιου, η Ιωάννα Παππά, ο Άγγελος Παπαδημητρίου, η Μαρίνα Ψάλτη, η Θάλεια Ματίκα, ο Γιώργος Παπα-

⁶¹ Πρώτη έκδοση: Γιάννης Ξανθούλης, *... Ύστερα ήρθαν οι μέλισσες*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1998.

⁶² Κατά τον Ανδρέα Μήτσου, «ο θιάσος πείθει και συγκινεί ως απείκασμα μιας Ελλάδας ταλαίπωρης και απελπισμένης» (Ανδρέας Μήτσου, «Το θειάφι που λυτρώνει Γιάννης Ξανθούλης. Ύστερα ήρθαν οι μέλισσες, Εκδ. Καστανιώτη, 1998, σελ. 389», *Το Βήμα*, 3 Μαΐου 1998, σ. 3/3).

⁶³ Κωνσταντίνος Κυριακός, *Ελληνική τηλεόραση και ομοερωτισμός. Οι σειρές μυθοπλασίας (1975-2019)*, Αιγόκερως, Αθήνα 2019, σ. 76.

⁶⁴ Σε συνέντευξη του στον Νίκο Μπακουνάκη, ο Ξανθούλης αναφέρει του ότι, για να γράψει το μυθιστόρημα, διασχίζει είκοσι φορές την ηπειρωτική Ελλάδα, ταξιδεύοντας στις απανταχού λουτροπηγές της (Νίκος Μπακουνάκης, «Μέλισσες πάνω στον χάρτη», *Marie Claire*, Απρίλιος 1998, σ. 262).

⁶⁵ Ο ίδιος ο Ξανθούλης δηλώνει: «Ο ήρωάς μου έχει στοιχεία από τον επιθεωρητή Κάλαχαν, χωρίς να εστιάζει όμως αυτός τα μυστήρια» (Γιώργος Ευσταθίου, «Στις ιαματικές πηγές της τέχνης», *Γυναίκα*, τχ. 1154, Μάιος 1998, σ. 92-103: 94-95).

δημητράκης, ο Κώστας Φαλελάκης, ο Χρήστος Τσάγκας, η Έφη Ροδίτη, η Κάκια Παναγιώτου και η Ρένη Πιττακή. Η παραγωγή είναι της PRO.FI.T., παραγωγός είναι ο Γιάννης Κουτσομούτης, για τη διεύθυνση φωτογραφίας είναι υπεύθυνος ο Βαγγέλης Κατριτζιδάκης, τη μουσική συνθέτει ο Σταμάτης Κραουνάκης, τα κοστούμια σχεδιάζει η Μάγδα Κασάπογλου, τα σκηνικά επιμελείται ο Γιώργος Γεωργίου.⁶⁶

Το 2001 ο Κουτσομούτης δίνει, για λογαριασμό του καναλιού ALPHA, τη σειρά *Οι τρεις χήρες*, διασκευή του ομώνυμου μυθιστορήματος της Ντόρας Γιαννακοπούλου που κυκλοφορεί την ίδια χρονιά.⁶⁷ Πρόκειται για μιαν ακόμη εκδοτική επιτυχία της συγγραφέως, με επίκεντρο τρεις χήρες διαφορετικής ηλικίας και ιδιοσυγκρασίας, που συνδέονται με ένα μεγάλο μυστικό και δημιουργούν ισχυρούς φιλικούς δεσμούς. Και εδώ κυριαρχούν «οι τρομακτικές σχέσεις αίματος, τα οικογενειακά μυστικά και τα αμαρτωλά, τουλάχιστον για τις κοινωνικές συμβάσεις, πάθη»,⁶⁸ που χαρακτηρίζουν το σύνολο της πεζογραφίας της Γιαννακοπούλου· παρά το υπόγειο χιούμορ του, αυτό το μυθιστόρημα είναι πιο αδύναμο από τα προηγούμενα της συγγραφέως και το σενάριο των Κουτσομούτη και Βασίλη Μαυρόπουλου δεν μπορεί να κάνει θαύματα. Ο Κουτσομούτης, παρά τον ενθουσιασμό που εκφράζει σε συνεντεύξεις του για τη συνεργασία του με τη Γιαννακοπούλου και τις πρωταγωνίστριες της σειράς Νόρα Βαλσάμη, Ταμίλα Κουλίεβα, Άννα Μαρία Παπαχαραλάμπους,⁶⁹ περιορίζεται σε μια καλόγουστη αλλά όχι ιδιαιτέρως νευρώδη εικονογράφηση του βιβλίου. Τους υπόλοιπους βασικούς ρόλους ερμηνεύουν οι Κώστας Αποστολίδης, Γιάννης Μπέζος, Ιωσήφ Μαρινάκης, Βαγγέλης Θεοδωρόπουλος, Γιώργος Μπασιάκος, Γιούλικα Σκαφιδά. Η μουσική είναι του Βασίλη Δημητρίου, τα σκηνικά του Γιώργου Γεωργίου, τα κοστούμια του Γιώργου Γεωργίου και της Μιράντας Θεοδωρίδου, η διεύθυνση φωτογραφίας του Βαγγέλη Κατριτζιδάκη και η επιμέλεια παραγωγής του Γιάννη Κουτσομούτη.⁷⁰

Η σειρά *Τα παιδιά της Νιόβης*, που μεταδίδεται το 2004 από τη NET, είναι η δεύτερη απόπειρα του Κουτσομούτη να προσεγγίσει έργο του Τάσου Αθανά-

⁶⁶ Για τους συντελεστές της σειράς βλ. «Υστερα ήρθαν οι μέλισσες», imdb.com, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.imdb.com/title/tt0236904/fullcredits?ref_=tt_cl_sm#cast (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁶⁷ Πρώτη έκδοση: Ντόρα Γιαννακοπούλου, *Οι τρεις χήρες*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2001.

⁶⁸ Η.Μ. [Ηλίας Μαγκλίνης], «Ντόρα Γιαννακοπούλου», στο *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2007, σ. 391.

⁶⁹ Βασίλης Λουμπρίνης, «30 ερωτήσεις. Κώστας Κουτσομούτης», *Τα Νέα*, 20 Δεκεμβρίου 2001, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/2001/12/20/greece/30-erwtiseis-kwstas-koitsomytis/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020). Αναφορικά με τις τρεις πρωταγωνίστριες η τηλεκριτικός Όλγα Χωμενίδη είναι λιγότερο ενθουσιώδης: «Οι πρωταγωνίστριες (Άννα-Μαρία Παπαχαραλάμπους, Ταμίλα Κουλίεβα και Νόρα Βαλσάμη) προσπαθούν εμφανώς να ισορροπήσουν ανάμεσα στην καθιερωμένη τηλεοπτική τους εικόνα και αυτήν του νέου απαιτητικού ρόλου» (Όλγα Χωμενίδη, «Γυάλινος κόσμος», *Το Βήμα*, 14 Οκτωβρίου 2001, <https://www.tovima.gr/2008/11/24/archive/gyalinos-kosmos-192/>, τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁷⁰ Για στοιχεία αναφορικά με τους συντελεστές της σειράς βλ. «Οι τρεις χήρες», www.retrodb.gr, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%9F%CE%B9_%CF%84%CF%81%CE%B5%CE%B9%CF%82_%CF%87%CE%AE%CF%81%CE%B5%CF%82 (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020). “Treis hires (2001-) Full Cast & Crew”, www.imdb.com, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.imdb.com/title/tt0327374/fullcredits?ref_=tt_cl_sm#cast (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

σιάδη⁷¹ (μετά τους άτυχους *Φρουρούς της Αχαΐας* του 1981) και, για τα δεδομένα της ελληνικής τηλεόρασης αποτελεί μιαν υπερπαραγωγή. Το μυθιστόρημα, από τα μεστότερα του Μικρασιάτη συγγραφέα, ενσωματώνει προσωπικά βιώματά του και παρουσιάζει ανάγλυφα μιαν εποχή όπου «οι ήρωες, Έλληνες και Τούρκοι, προικισμένοι με διάφορα ελαττώματα και αρετές, φαίνονται να συμβιώνουν σχεδόν αρμονικά μέσα σε ένα σύστημα ζωής, που ο πόλεμος θα καταστρέψει οριστικά».⁷² Η σειρά ολοκληρώνεται σε 38 επεισόδια και, παρά τις υψηλές προδιαγραφές της παραγωγής (Final Cut), δεν σημειώνει υψηλά ποσοστά θεαματικότητας, εν μέρει και γιατί το 2004 τα κρατικά κανάλια μένουν πλέον έξω από την αρένα της τηλεθέασης. Το σενάριο των Κουτσομύτη και Βασίλη Μαυρόπουλου παίρνει μεγάλες αποστάσεις από την ευρεία τετράτομη σύνθεση του Αθανασιάδη, διατηρώντας ορισμένα μόνο πρόσωπα και γεγονότα, και το αποτέλεσμα δεν ικανοποιεί τον συγγραφέα, ο οποίος αρνείται να παρακολουθήσει τη σειρά.⁷³ αναμφίβολα, πρόκειται για την πιο «ελεύθερη», την πιο απομακρυσμένη από τη λογοτεχνική πηγή διασκευή του Κουτσομύτη. Ωστόσο, η σειρά έχει αναμφισβήτητες αρετές: την προσωπική σφραγίδα του σκηνοθέτη, την προσεγμένη αναπαράσταση της περιόδου, χάρη και στα σκηνικά της Έντας Δημοπούλου, στα κοστούμια της Μαρίας Δημητριάδη και στη συνδρομή του Λευτέρη Χαρωνίτη (διεύθυνση παραγωγής) και του Γιάννη Κουτσομύτη (επιμέλεια παραγωγής), την άρτια φωτογραφία των Αργύρη Θέου και Προκόπη Δάφνου, τη μουσική του βετεράνου Μίμη Πλέσσα (στην πρώτη και μοναδική συνεργασία του με τον Κουτσομύτη) και τη λαμπρή διανομή⁷⁴ (με προεξάρχοντες τον Γρηγόρη Βαλτινό, τον Άγγελο Αντωνόπουλο, την Άντζελα Γκερέκου, τη Μαρία Τζομπανάκη, τον Αντώνη Φραγκάκη, τον Γιώργο Μούτσιο, τον Τάσο Νούσια, τον Χρήστο Πάρλα και τον Γιώργο Τσιτσόπουλο).

Το 2005, επιλέγοντας να μεταφέρει στην τηλεόραση του MEGA το μυθιστόρημα-φαινόμενο της Μάρας Μείμαριδη *Οι μάγισσες της Σμύρνης* (2002),⁷⁵ ο Κουτσομύτης φλερτάρει με την παραλογοτεχνία. Τοποθετημένο στη Σμύρνη στα 1887, το βιβλίο επικεντρώνεται στην ιστορία της Κατίνας, μιας φτωχής αλλά αδίστακτης Σμυρνιας, που μυείται στη μαγεία από μια Τουρκάλα μάγισσα και αποφασίζει να χρησιμοποιήσει τα όσα μαθαίνει –μαντείες, ερωτικά φίλτρα, ξόρκια και άλλα μαγικά– για να αποκτήσει περιζήτητους άντρες και να αναρριχηθεί κοινωνικά. Το βιβλίο γνωρίζει τεράστια απήχηση στο γυναικείο κοινό, καθώς επιχειρεί να καταγράψει την ψυχολογία γυναικείων χαρακτήρων

⁷¹ Πρώτη έκδοση: Τάσος Αθανασιάδης, *Τα παιδιά της Νιόβης*, τόμοι Α'-Β'. Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1988· Τάσος Αθανασιάδης, *Τα παιδιά της Νιόβης*, τόμοι Γ'-Δ'. Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1995.

⁷² Σταυροπούλου (παρουσίαση-ανθολόγηση), «Τάσος Αθανασιάδης», *ό.π.*, σ. 68.

⁷³ Σημειώνει η Σταυρούλα Τσούπρου: «Από το κείμενο του συγγραφέα διατηρήθηκε ο τίτλος και τα ονόματα (όχι όλα) των χαρακτήρων. Το υπόλοιπο κατασκευάσμα θύμιζε τόσο αόριστα και τόσο θλιβερά το μυθιστόρημα, που ο ίδιος ο δημιουργός αρνήθηκε να το παρακολουθήσει». Βλ. Σταυρούλα Τσούπρου, «Το έργο του Τάσου Αθανασιάδη», *Η Καθημερινή*, 3 Οκτωβρίου 2006, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.kathimerini.gr/264392/article/politismos/arxeio-politismoy/to-ergo-toy-tasoy-aθανasiadh> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁷⁴ Για λεπτομέρειες για τους συντελεστές της σειράς βλ. «Τα παιδιά της Νιόβης (2004–2005) Full Cast & Crew», www.imdb.com, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.imdb.com/title/tt0429408/fullcredits?ref=tt_cl_sm#cast (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁷⁵ Πρώτη έκδοση: Μάρα Μείμαριδη, *Οι μάγισσες της Σμύρνης*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2002.

μιας πολύ μακρινής, εξωτικής σχεδόν, εποχής και ο Κουτσομούτης, γνωρίζοντας ότι υπάρχει ήδη ένα «έτοιμο κοινό»,⁷⁶ αξιοποιεί όλο αυτό το γεμάτο κλισέ υλικό του βιβλίου της Μείμαριδη για να στήσει μια μεγάλη παραγωγή 30 επεισοδίων (εταιρία παραγωγής η Έψιλον, παραγωγός ο Νίνος Ελματζιόγλου), που διατηρεί την αισθητική του λαϊκού παραμυθιού και διακρίνεται για τα πλούσια σκηνικά και κοστουμια της (Έντα Δημοπούλου) και τα εξωτερικά γυρίσματα στην Καππαδοκία και στην Κωνσταντινούπολη.⁷⁷ Το σενάριο, που υπογράφει ο Βασίλης Μαυρόπουλος, ακολουθεί σχετικά πιστά –και με μάλλον υπερβολική σοβαροφάνεια– το βιβλίο, με λίγες αλλαγές, χωρίς καμία διάθεση αμφισβήτησης ή έστω χιουμοριστικής αποστασιοποίησης από αυτόν τον στερεοτυπικό μικρόκοσμο της γυναικείας «καπατσοσύνης» και κουτοπονηριάς, όπου ο βασικός στόχος είναι το κυνήγι του πλούσιου και κοινωνικά καταξιωμένου άντρα. Τη μουσική συνθέτει ο Δημήτρης Παπαδημητρίου, τη διεύθυνση φωτογραφίας αναλαμβάνει ο Γιάννης Δασκαλοθανάσης και τον ρόλο της Κατίνας ερμηνεύει η Μαρία Τζομπανάκη, πλακισιωμένη από τους Μαρία Καβογιάννη, Φιλαρέτη Κομνηνού, Μαρίνα Καλογήρου, Ελισάβετ Κωνσταντινίδου, Υβόννη Μαλτέζου, Μαίρη Σταυρακέλη, Ανδρονίκη Χρηστάκη, Νίκο Ψαρρά, Αντώνη Φραγκάκη, Ζωζώ Ζάρπα, Γκάρυ Βοσκοπούλου, Άρη Λεμπεσόπουλο, Τάσο Νούσια, Υρώ Μανέ και Γιώργο Τζώρτζη.⁷⁸ Η σειρά, αναπόφευκτα, γνωρίζει μεγάλη επιτυχία και συντελεί στην παράταση του εκδοτικού θριάμβου του βιβλίου, που ως το 2011 φτάνει τα 350.000 αντίτυπα.⁷⁹

Η επόμενη τηλεοπτική δουλειά του Κουτσομούτη είναι η σειρά *Τυφλόμυγα* (2007, ALPHA), διασκευή του ομώνυμου μυθιστορήματος της Ευγενίας Φακίνου (που εκδίδεται το 2000).⁸⁰ Το βιβλίο περιστρέφεται γύρω από ένα ιδιότυπο ερωτικό τρίγωνο, που απαρτίζουν ο Σίμος, ναρκισσευόμενος ζωγράφος με μεγάλες επιτυχίες στο γυναικείο φύλο (θυμίζει αμυδρά τον Παύλο Καλάνη της *Εκάτης* του Κοσμά Πολίτη), η Αντρέα, σύζυγος του Σίμου, μονίμως ερωτευμένη και αφοσιωμένη σε αυτόν και γεμάτη ανοχή, «θαυμάσιο παράδειγμα του ατόμου που βιώνει τον έρωτα ως ολοκληρωτική εξάρτηση»⁸¹ και η Άννα, επιστήθια φίλη της Αντρέα και οικονόμος του σπιτιού, επίσης ερωτευμένη (ανομολόγητα και

⁷⁶ Σημειώνει εύστοχα η Πόπη Διαμαντάκου: «Πρόκειται για ένα ανάγνωσμα το οποίο, εκτός του ότι προσφέρει έτοιμο κοινό στην τηλεοπτική μεταφορά του –αφού καταναλώθηκε σαν «συνταγή» συμρναϊκού καταπλάσματος για πάσα ερωτική νόσο–, διαθέτει και όλα τα συστατικά του σουξέ: ανατολίτικο εξωτισμό, έρωτες, πάθη, μίση και λίγη από Ελλάδα περασμένων μεγαλείων της Μικρασίας». Βλ. Πόπη Διαμαντάκου, «Ωδή σε μάγισσες και χαρτορίχτρες», *Τα Νέα*, 7 Νοεμβρίου 2005, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/2005/11/07/lifearts/culture/wdi-se-magisses-kai-xartorixtres/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁷⁷ Χρήστος Ιερείδης, «Σίριαλ έως τον Μαυρίκιο!», *Τα Νέα*, 1 Σεπτεμβρίου 2005, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/2005/09/01/lifearts/culture/sirial-ews-ton-mayrikio/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁷⁸ Για λεπτομέρειες σχετικά με τους συντελεστές της σειράς βλ. “Οι μάγισσες της Σμύρνης (2005). Full Cast & Crew”, www.imdb.com, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.imdb.com/title/tt0483970/fullcredits?ref_=tt_cl_sm#cast (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁷⁹ Ρούλα Γεωργακοπούλου, Μανώλης Πιμπλής, Μικέλα Χαρτουλάρη «Ελληνικές φωνές - ονόματα με απήχηση», *Τα Νέα*, 16 Δεκεμβρίου 2011, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/2011/12/16/lifearts/by-the-book/ellinikes-fwnes-onomata-me-apixisi/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁸⁰ Πρώτη έκδοση: Ευγενία Φακίνου, *Τυφλόμυγα*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000.

⁸¹ Μάρη Θεοδοσοπούλου, «Προς το τυφλό πάθος», *Το Βήμα*, 23 Απριλίου 2000, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tovima.gr/2008/11/24/books-ideas/pros-to-tyflo-pathos/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

πλατωνικά)⁸² με τον χαρισματικό ζωγράφο· γύρω τους κινούνται οι γονείς της συζύγου, οι φίλοι του ζωγράφου και οι –επιλεγμένες από τη σύζυγο και τη φίλη– κοπέλες που αποτελούν τις περιστασιακές κατακτήσεις του ζωγράφου, μεταξύ των οποίων και η μοιραία γυναίκα που θα ανατρέψει τις ισορροπίες. Ο Κουτσομύτης κρατά όλα τα βασικά πρόσωπα και επεισόδια του (ευπώλητου)⁸³ μυθιστορήματος της Φακίνου, κάνει πρωταγωνιστικό τον χαρακτήρα της Άννας (πριμοδοτώντας την με τον ρόλο της αφηγήτριας) και διατηρεί τις αναλήψεις και τις υποπλοκές του μυθιστορήματος, χρησιμοποιώντας την τεχνική του παράλληλου μοντάζ. Το τελικό αποτέλεσμα είναι καλόγουστο και αποδίδει σε χαμηλούς τόνους τα ακραία πάθη και τις εμμονές που χαρακτηρίζουν τους ήρωες του μυθιστορήματος.⁸⁴ Το σενάριο υπογράφουν ο Νίκος Απειρανθίτης και ο Κουτσομύτης, παραγωγός είναι και πάλι ο Γιάννης Κουτσομύτης, αλλά οι υπόλοιποι συντελεστές διαφέρουν από αυτούς των προηγούμενων σειρών του Κουτσομύτη, δείχνοντας τη διάθεση του δημιουργού να ανανεωθεί σε επίπεδο συνεργατών: τη φωτογραφία επιμελείται ο Άρης Σταύρου, τη μουσική υπογράφει το συγκρότημα DNA, και τους ρόλους ερμηνεύουν οι Αντώνης Φραγκάκης, Νατάσα Καλογρίδη, Θεοδώρα Τζήμου, Κώστας Βουτσάς, Τόνια Καζιάνη, Φιλάρετη Κομνηνού, Τζένη Θεωνά, Μαρία Πανουργιά, Αγγελική Πετροπετσιώτη, Έμιλυ Κολιανδρή, Φαίδων Γεωργίτσης, Θόδωρος Κατσαφάδος και Λένα Παπαληγούρα.⁸⁵

Για λογαριασμό του τηλεοπτικού σταθμού ALPHA, ο Κουτσομύτης διασκευάζει το 2008 το μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου *Ματωμένα χρώματα* (1962).⁸⁶ «Βίβλος της σύγχρονης Εξόδου του μικρασιατικού ελληνισμού, πυκνωμένη σ' έναν μύθο στέρεο και άρτιο»,⁸⁷ «χρονικό γραμμένο με απλότητα και συγκίνηση»,⁸⁸ με 400.000 αντίτυπα μέχρι το 2008,⁸⁹ το βιβλίο χωρίζεται σε τέσσερα

⁸² Πβ. τα όσα υποστηρίζει η Φακίνου για τον χαρακτήρα αυτόν: «Η Άννα (η οικονόμος) είναι ζευγάρι με τον Σίμο, έστω και στο μυαλό της. Αυτοί οι έρωτες επίσης έχουν μεγάλο ενδιαφέρον και εξαιρετική αντοχή». Βλ. Λώρη Κέζα, «Της ανοχής και της αντοχής», *Το Βήμα*, 27 Φεβρουαρίου 2000, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tovima.gr/2008/11/24/books-ideas/tis-anoxis-kai-tis-antoxis/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁸³ Το μυθιστόρημα πραγματοποιεί 14 εκδόσεις, πωλώντας 30.000 αντίτυπα από το 2000 ως τον Ιούνιο 2006, λίγους μήνες πριν από την έναρξη της τηλεοπτικής διασκευής. Βλ. Χρήστος Ιερείδης, «Μεταγραφές θερινής νυκτός», *Τα Νέα*, 26 Ιουνίου 2006, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/2006/06/26/lifearts/culture/metagrafes-therinis-nyktos/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁸⁴ Διαφορετική είναι η γνώμη της Εριφύλης Μαρωνίτη: «Μακριά από το προστατευτικό περιβάλλον του λογοτεχνικού κειμένου, το πάθος μοιάζει να πλατσουρίζει σε ρηχά νερά, και ελάχιστα διασώζεται από τα καλογυμνασμένα σώματα και τις στυλιζαρισμένες αποκαλύψεις ημίγυμνων μελών των ωραίων πλην ελαφρώς αμήχανων ηθοποιών» (Εριφύλη Μαρωνίτη, «Λογοτεχνικά εικονογραφημένα: όταν το πάθος χάνεται στην τηλεόραση», *Τα Νέα*, 17 Μαρτίου 2007, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/2007/03/17/lifearts/by-the-book/nera/>, τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁸⁵ Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τους συντελεστές της σειράς βλ. «Τυφλόμυγα», www.retrodb.gr, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%A4%CF%85%CF%86%CE%BB%CF%8C%CE%BC%CF%85%CE%B3%CE%B1> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁸⁶ Πρώτη έκδοση: Διδώ Σωτηρίου, *Ματωμένα χρώματα*, Κέδρος, Αθήνα 1962.

⁸⁷ Κωνσταντίνος Κυριακός, *Ελληνική τηλεόραση και ομοερωτισμός. Οι σειρές μυθοπλασίας (1975-2019)*, Αιγόκερως, Αθήνα 2019, σ. 76.

⁸⁸ Βάσος Βαρίκας, «Ματωμένα χρώματα», *Το Βήμα*, 1 Ιουλίου 1962, σ. 2 [= *Συγγραφείς και κείμενα*, τόμ. Α', 1961-1965, Ερμής, Αθήνα 1975, σ. 90-92].

⁸⁹ <https://www.kedros.gr/product/6858/matwmata-syllektiki-ekdosi.html> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

κεφάλαια («Ειρηνική ζωή», «Αμελέ Ταμπουρού», «Ήρθαν οι Έλληνες» και «Η καταστροφή») και έχει ως κεντρικό χαρακτήρα και πρωτοπρόσωπο αφηγητή τον Μανώλη Αξιώτη, αγρότη από τον Κιρκιντζέ, που αφηγείται τα χρόνια της ειρηνικής συμβίωσης Ελλήνων και Τούρκων στη Μικρασία, την εμπειρία του από τα διαβόητα Τάγματα Εργασίας των Τούρκων κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, τη συμμετοχή του στη Μικρασιατική εκστρατεία, την Καταστροφή, την αιχμαλωσία και την προσφυγιά. Τα γυρίσματα της σειράς τυγχάνουν μεγάλης προβολής από τον ημερήσιο Τύπο και, σε συνέντευξή του στον Χρήστο Ιερείδη,⁹⁰ ο Κουτσομύτης δηλώνει ότι η διασκευή του συγκεκριμένου έργου –το οποίο χαρακτηρίζει ως το ελληνικό *Πόλεμος και ειρήνη*–⁹¹ είναι για τον ίδιο έργο ζωής (που αρχικά προοριζόταν για τον κινηματογράφο) και ότι ως την υλοποίησή του μεσολαβούν πολλές ώρες συζήτησης με τη Διδώ Σωτηρίου, για το έργο της οποίας επισημαίνει: «Δεν είναι το μόνο συγκλονιστικό βιβλίο για τη Μικρασία, έχουν γραφτεί κι άλλα, όμως αυτό έχει μια δυναμική που αναδεικνύει η Διδώ μέσα από την αφήγηση του Αξιώτη, τονίζοντας πως για τα δεινά δεν φταίνει οι λαοί αλλά τα μεγάλα συμφέροντα. Η Σωτηρίου καταπιάνεται με τη μία από τις δύο εθνικές τραγωδίες μας –η άλλη είναι ο Εμφύλιος– μέσα από ένα άρτια δομημένο επικό έργο χωρίς να κάνει εθνικισμό ή πατριδοκαπηλία». Πρόκειται για την πιο φιλόδοξη παραγωγή του σκηνοθέτη, με πλειάδα σημαντικών ηθοποιών (Γιώργος Καραμύχος, Δήμητρα Ματσούκα, Άννα Συνοδινού, Φιλαρέτη Κομνηνού, Τζώρτζης Μουριάδης, Χρήστος Βασιλόπουλος, Μαρίσα Τριανταφυλλίδη, Άννα Μάσχα, Γιώργος Τζώρτζης, Αλμπέρτο Εσκενάζυ, Αλέξανδρος Μυλωνάς) και 1200 κομπάρσους, καθώς και ακριβά ντεκόρ και κοστουμιά.⁹² Το σενάριο είναι του Νίκου Απειρανθίτη, η δημιουργική επεξεργασία και οι διάλογοι γίνονται από τον Απειρανθίτη και τη Λία Βιτάλη, διευθυντής φωτογραφίας είναι ο Βαγγέλης Κατριτζιδάκης, τα σκηνικά επιμελείται ο Μιχάλης Σδούγκος και την επιλογή κοστουμιών η ενδυματολόγος Έντα Δημοπούλου, τη μουσική της σειράς υπογράφει ο Βασίλης Δημητρίου,⁹³ ενώ τα γυρίσματα πραγματοποιούνται στην παλιά πόλη της Ξάνθης, στα Άβδηρα, στην Αλεξανδρούπολη, στον Παλαιό Παντελεήμονα Πιερίας, στη Λάρισα και στα Μεστά της Χίου.⁹⁴ Αντίθετα με το μυθιστόρημα, που ξεκινά με τα παιδικά χρόνια του Μανώλη και ακολουθεί γραμμική αφήγηση, ο Κουτσομύτης αρχίζει τη σειρά

⁹⁰ Χρήστος Ιερείδης, «Επιστροφή στα “Ματωμένα χρώματα”», *Τα Νέα*, 13 Μαΐου 2008, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/2008/05/13/lifearts/culture/epistrotifista-matwmena-xwmata/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁹¹ Το ίδιο πιστεύει και ο Δημήτρης Ραυτόπουλος. Βλ. Ραυτόπουλος, «Ένα πρώτο κοίταγμα στα “Ματωμένα χρώματα”», *ό.π.*, σ. 156.

⁹² «Επίσης θα κατασκευαστούν ειδικά σκηνικά, θα ραφτούν 150 στρατιωτικές στολές και εκατοντάδες κοστουμιά εποχής, ενώ τα περίπου 200 όπλα που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια των γυρισμάτων θα μεταφερθούν από στούντιο της Βουλγαρίας»: (Ανυπόγραφο), «“Ματωμένα χρώματα” στη μικρή οθόνη», *Το Βήμα*, 21 Μαΐου 2008, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tovima.gr/2008/11/25/culture/matwmena-xwmata-sti-mikri-othoni/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁹³ Αναλυτικά για τους συντελεστές της σειράς βλ. “Matomena homata (2008–) Full Cast & Crew”, www.imdb.com, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.imdb.com/title/tt1306572/fullcredits?ref_=tt_cl_sm#cast (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁹⁴ Σπύρος Γκουτζάνης, «Μνήμες από τα “Ματωμένα χρώματα” ζωντανεύουν στη Ξάνθη», *Πρώτο Θέμα*, 23 Ιουλίου 2008, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.protothema.gr/naked-city/genikes-eidiseis/article/12319/mnhmes-apo-ta-matomena-xomata-zontaneyoyn-sth-ksanthh/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

από το χρονικό σημείο της Μικρασιατικής Καταστροφής (με σκληρές σκηνές που διαδραματίζονται στο πεδίο της μάχης και στο λιμάνι της Σμύρνης) και μετά πηγαίνει προς τα πίσω, στα παραδεισένια χρόνια της ζωής στον Κιρκιντζέ, ενώ η πρωτοπρόσωπη ομοιογενή αφήγηση του Μανώλη αντικαθίσταται από την πρωτοπρόσωπη αφήγηση της μητέρας του Μανώλη. Επίσης, εκτείνεται υπερβολικά η παρουσίαση των δύο πρώτων κεφαλαίων του μυθιστορήματος και συρρικνώνονται αισθητά τα κεφάλαια της Μικρασιατικής Εκστρατείας και της Καταστροφής (πιθανόν για οικονομικούς λόγους), ενώ αναπτύσσεται σε βαθμό υπερβολικό και κατά τρόπο μάλλον αυθαίρετο ο (πολύ σύντομος στο μυθιστόρημα) ρόλος της Κατίνας, η οποία εμφανίζεται, προσποιούμενη τη νοσοκόμα, να διεισδύει στα Τάγματα Εργασίας, να τραβά φωτογραφίες τις οποίες διοχετεύει σε αγγλικές εφημερίδες, και να συλλαμβάνεται από τους Τούρκους ως κατάσκοπος. Επιπρόσθετα, ενώ, η Σωτηρίου κατορθώνει «να αποδώσει τον γενικό όλεθρο μέσα από την ατομική περιπέτεια»⁹⁵ και να δώσει μια πανοραμική άποψη της τραγωδίας του Μικρασιατικού Ελληνισμού, ο Κουτσομύτης περιορίζεται στη (συναρπαστικά δοσμένη, είναι αλήθεια) ατομική περιπέτεια του Μανώλη Αξιώτη και αφήνει στο περιθώριο την ιστορική προοπτική. Η σειρά αναμένεται ως το μεγάλο τηλεοπτικό γεγονός της τηλεοπτικής περιόδου 2008-2009, αλλά απογοητεύει από πλευράς θεαματικότητας,⁹⁶ ενώ σημαδεύεται από ένα δυσάρεστο γεγονός: αρκετούς μήνες μετά την ολοκλήρωση της μετάδοσης της σειράς ο ανιψιός της Σωτηρίου και εκ των κληρονόμων της Νίκος Μπελογιάννης καταθέτει αγωγή εναντίον του τηλεοπτικού σταθμού ALPHA αλλά και του σκηνοθέτη Κώστα Κουτσομύτη και της εταιρείας παραγωγής, για τον τρόπο με τον οποίο χειρίστηκαν τη μεταφορά του βιβλίου στη μικρή οθόνη.⁹⁷ Παρά τις όποιες ενστάσεις, πάντως, η σειρά είναι σημαντική ως το κύκνειο άσμα του Κουτσομύτη (δεν θα γυρίσει άλλη σειρά ως τον θάνατό του, το 2016) και παραμένει μια μεγαλόπνοη παραγωγή που φέρει τη σφραγίδα του καλού γούστου και του υψηλού επαγγελματισμού του δημιουργού της, που τη θεωρεί ως ένα προσωπικό στοίχημα.

Ουσιαστικά, με την εξαίρεση τεσσάρων αυτοτελών επεισοδίων της σειράς *Το γελοίο του πράγματος* (1994, ANT1), όλες οι τηλεοπτικές σειρές που σκηνοθετεί

⁹⁵ Βαγγέλης Κάσσο, «Διδώ Σωτηρίου», *Η μεταπολεμική πεζογραφία. Από τον πόλεμο του '40 ως τη δικτατορία του '67*, τόμ. Ζ', Εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 1988, σ. 210-224: 215.

⁹⁶ Κοσμάς Βίδος, «Τα νούμερα της ψυχαγωγίας», *Το Βήμα*, 7 Δεκεμβρίου 2008, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tovima.gr/2008/12/07/culture/ta-noymera-tis-psyxagw-gias/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

⁹⁷ Με την αγωγή του ο Μπελογιάννης αποδίδει ευθύνες «για την ελλιπή και ατελή απόδοση του περιεχομένου του βιβλίου, τον “ακρωτηριασμό” των σημαντικότερων κεφαλαίων του, τις αλλοιώσεις σε επίπεδο ηρώων, καταστάσεων και γεγονότων σε τέτοιο βαθμό που η εικόνα και εντύπωση του κοινού για το έργο της Διδώς Σωτηρίου, όπως αυτό παρουσιάστηκε την περασμένη χρονιά, ήταν ότι το βιβλίο *Ματωμένα Χώματα* αφορά καταγραφή της καθημερινής ζωής και αισθηματικών περιπετειών των ηρώων του στη Μικρά Ασία, δηλαδή κάτι σαν “λαβ στόρυ” που έχει όμως “κακό τέλος”». Βλ. Π. Κρ., «Αγωγή κατά του Alpha για τα “Ματωμένα Χώματα”», *Ο Μικρασιάτης*, 8 Νοεμβρίου 2009, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://mikrasiatis.gr/%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AE-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC-%CF%84%CE%BF%CF%85-alpha-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CF%84%CF%89%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CF%87%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020). Για την ούτως ή άλλως, σχετικά χαλαρή σύνδεση των τηλεοπτικών διασκευών (ειδικά αυτών που αποτελούνται από πολλά επεισόδια) με τις λογοτεχνικές –ή άλλες– πηγές τους, βλ. Shannon Wells-Lassagne, *Television and Serial Adaptation*, Routledge, New York and London 2017, p. 68.

ο Κώστας Κουτσομούτης από το 1990 και μετά είναι διασκευές λογοτεχνικών έργων. Η μεταφορά της λογοτεχνίας στη μικρή οθόνη αποτελεί το κέντρο όλων των συνεντεύξεων που δίνει στο διάστημα αυτό, ενώ ενδιαφέρον έχει και ένα σύντομο κείμενο που γράφει ο ίδιος στο περιοδικό *Διαβάζω* το 1996,⁹⁸ κείμενο στο οποίο επισημαίνει ότι οι συζητήσεις που γίνονται σχετικά με τη μεταφορά της λογοτεχνίας στον κινηματογράφο ή στην τηλεόραση επικεντρώνονται σε τρία θέματα: στον βαθμό πιστότητας της κινηματογραφικής ή τηλεοπτικής μεταφοράς στο λογοτεχνικό πρωτότυπο, στις τυχόν πολιτιστικές και ιδεολογικές αλλαγές που συντελούνται μεταξύ του χρόνου συγγραφής του λογοτεχνικού έργου και του χρόνου της διασκευής του και στον βαθμό εκφραστικής και τεχνικής διεύρυνσης της λογοτεχνικής πηγής μέσω της μεταφοράς. Για τον Κουτσομούτη υπάρχουν δύο διαφορετικές γλώσσες, η γλώσσα των λέξεων και η γλώσσα των εικόνων, η καθεμία από τις οποίες διατηρεί την αυτονομία της και δεν μπορεί να υποκαταστήσει την άλλη. Ο σκηνοθέτης επικαλείται την αυθεντία του E.M. Forster στο *Aspects of the Novel* για να δηλώσει την πίστη του στον μύθο και στην οικονομία των λέξεων και των εικόνων, ενώ, ταυτόχρονα υπενθυμίζει την καταγωγή της κινηματογραφικής αφήγησης από τη λογοτεχνική αφήγηση· επιπρόσθετα, αναφέρεται στη μοναχικότητα της λογοτεχνικής δημιουργίας και στην πολυπρόσωπη διάσταση της κινηματογραφικής και τηλεοπτικής δημιουργίας.

Από την *Τερέζα Βάρμα Δακόστα* (1975) της πρώτης μεταπολιτευτικής περιόδου ως τα *Ματωμένα χρώματα* (2008) των παραμονών της Κρίσης μεσολαβούν 33 χρόνια ελληνικής τηλεόρασης και ο Κουτσομούτης επιμένει σθεναρά στη νεοελληνική λογοτεχνία. Δεν διασκευάζει κανένα έργο του δεκάτου ενάτου αιώνα, μεταφέρει στη μικρή οθόνη 13 έργα του εικοστού αιώνα και 3 έργα των αρχών του εικοστού πρώτου. Η «τηλεοπτική βιβλιοθήκη» του περιλαμβάνει πεζογράφους των αρχών του εικοστού αιώνα (Ξενόπουλος, Θεοτόκης), της γενιάς του 1930⁹⁹ (Καραγάτσης, Αθανασιάδης), της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς (Σωτηρίου, Κώστας Κοτζιάς, Ζωγράφου), της δεκαετίας του 1970 (Γερμανός), της δεκαετίας του 1980 (Ξανθούλης, Μουρσελάς, Φακίνου), της δεκαετίας του 1990 (Γιαννακοπούλου), της δεκαετίας του 2000 (Μεϊμαρίδη). Ο σκηνοθέτης δεν διστάζει να κινείται ανάμεσα σε καταξιωμένα έργα του νεοελληνικού πεζογραφικού κανόνα (*Τερέζα Βάρμα Δακόστα*, *Ο κατάδικος*, *Ο κίτρινος φάκελος*, *Τα παιδιά της Νιόβης*, *Ματωμένα χρώματα*) και εντελώς σύγχρονα ευπώλητα (*Βαμμένα κόκκινα μαλλιά*, *Η πρόβα του νυφικού*, *Η αγάπη άργησε μια μέρα*, *Ύστερα ήρθαν οι μέλισσες*), ενώ σε μία περίπτωση, μεταφέρει ένα μυθιστόρημα που βρίσκεται στις παρυφές της παραλογοτεχνίας (*Οι μάγισσες της Σμύρνης*). Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις, οι τηλεοπτικές σειρές του ενθαρρύνουν ένα μέρος του κοινού να αναζητήσει τα διασκευαζόμενα βιβλία ή

⁹⁸ Κώστας Κουτσομούτης, «Η λογοτεχνία στον κινηματογράφο και στην τηλεόραση», *Διαβάζω*, τχ. 364, 1 Ιουνίου 1996, σ. 55.

⁹⁹ Σχέδια του Κουτσομούτη που δεν υλοποιούνται είναι οι διασκευές δύο ακόμη θρυλικών μυθιστορημάτων της γενιάς του 1930, της *Μεγάλης χίμαιρας* του Καραγάτση με τη Valeria Golino και την Ειρήνη Παπά, την οποία αναγγέλλει ως διεθνή συμπαραγωγή με την ΕΡΤ το 1998, και της *Πριγκηπέσσας Ιζαμπώς* του Άγγελου Τερζάκη, την οποία αναγγέλλει το 2006. Βλ. αντιστοίχως Πολίτη, «Κώστας Κουτσομούτης: Στα μηχανάκια της AGB αρέσουν τα σκουπίδια», *ό.π.*· Χρήστος Ιερείδης, «Μεταγραφές θερινής νυκτός», *Τα Νέα*, 26 Ιουνίου 2006, προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.tanea.gr/2006/06/26/lifearts/culture/metagrafes-therinis-nyktos/> (τελευταία επίσκεψη: 10 Ιουνίου 2020).

να τα ξαναδιαβάσει.¹⁰⁰ Ως προς τον βαθμό της πιστότητας στη λογοτεχνική πηγή, ο δημιουργός δεν ακολουθεί μιαν ενιαία γραμμή: άλλοτε ακολουθεί αρκετά πιστά το κείμενο (*Ο κατάδικος*), άλλοτε κάνει δημιουργικές παρεμβάσεις (*Τερέζα Βάρμα Δακόστα*) και άλλοτε ξεφεύγει αρκετά (*Τα παιδιά της Νιόβης*). Δείχνει μια προτίμηση για τα έργα εποχής με ιστορικό πλαίσιο (*Η εκτέλεση, Τα παιδιά της Νιόβης, Ματωμένα χρώματα*) και μόνο τρεις φορές επιλέγει να κάνει τηλεοπτικές προσαρμογές βιβλίων που εξελίσσονται στη σύγχρονη περίοδο (*Ο μεγάλος θυμός, Οι τρεις χήρες, Τυφλόμυγα*).¹⁰¹ Έχει κάποιους σταθερούς συνεργάτες, όπως ο παραγωγός Γιάννης Κουτσομύτης, ο συνθέτης Βασίλης Δημητρίου, οι σεναριογράφοι Βαγγέλης Γκούφας και Νίκος Απειρανθίτης και ο διευθυντής φωτογραφίας Βαγγέλης Κατριτζιδάκης, και κατευθύνει μια μεγάλη γκάμα ηθοποιών, παλαιότερων και νεότερων. Όπως ισχυρίζεται ο ίδιος, αρνείται τους συμβατικούς διαχωρισμούς ποιοτικού-εμπορικού και δεν επιλέγει τους ηθοποιούς του με βάση τις επιταγές του τηλεοπτικού κατεστημένου.¹⁰² Εξάλλου, δεν χαρακτηρίζεται από ιδεολογικές αγκυλώσεις: διασκευάζει μυθιστόρημα των κεντροδεξιών Καραγάτση και Αθανασιάδη, αλλά και των αριστερών Σωτηρίου και Κοτζιά. Σε μια περίοδο μαζικής παραγωγής τηλεοπτικών σειρών βασισμένων σε λογοτεχνικά βιβλία (1970-1990) εκείνος δίνει μόνο την *Τερέζα Βάρμα Δακόστα*, τον *Κατάδικο* και τον *Καπνισμένο ουρανό*, για να καθιερώσει – και να απογειώσει – το είδος της λογοτεχνικής διασκευής στο θολό – και συχνά αμφίβολης αισθητικής – τοπίο των ιδιωτικών καναλιών από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 ως το 2010, σε πείσμα της ευκολίας και της ευτέλειας που χαρακτηρίζει αρκετά από τα τηλεοπτικά προγράμματα της περιόδου. Επιπλέον, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και μετά ο Κουτσομύτης, χάρη και στους υψηλούς, για τα ελληνικά δεδομένα, προϋπολογισμούς των παραγωγών του, επιχειρεί ένα άνοιγμα προς τα εξωτερικά γυρίσματα σε φυσικούς χώρους, προσπαθώντας, στο μέτρο του δυνατού, να υπερβεί τις συμβάσεις της «τηλεοπτικής», με τη στενή έννοια, αισθητικής και του εγκλεισμού στο στούντιο. Δεν είναι τυχαίο ότι σε ερώτηση δημοσιογράφου, πώς γίνεται ένας σκηνοθέτης που λατρεύει τον κινηματογράφο να προβάλλει τις εικόνες του στην τηλεόραση εκείνος απαντά: «Μα εγώ κάνω σινεμά, άλλοι κάνουν τηλεόραση! Εγώ δεν κάνω τηλεόραση, κάνω σινεμά πολλών ωρών».¹⁰³

Ο Κουτσομύτης αφήνει μια παρακαταθήκη ιδιαίτερη και μοναδική στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης. Αποτελεί περίπτωση δημιουργού που, παρά την αγάπη του για τον κινηματογράφο, αφοσιώνεται ολοκληρωτικά στην τηλεόραση και, μέσω αυτής, στην προσαρμογή της λογοτεχνίας. Το έργο του, παρά

¹⁰⁰ Αρκετοί μελετητές θεωρούν ότι η ενθάρρυνση των θεατών μιας διασκευής να γίνουν και αναγνώστες του συγκεκριμένου βιβλίου πρέπει είναι βασικός στόχος – και αποτέλεσμα – μιας λογοτεχνικής διασκευής: Ζαχαρίας Σιαφλέκης, «Ερμηνευτικές προτάσεις για την τηλεοπτική πρόσληψη της ελληνικής και ξένης λογοτεχνίας», στο βιβλίο του *Συγκριτισμός και ιστορία της λογοτεχνίας*, Επικαιρότητα, Αθήνα 1988, σ. 178-196: 195· Peter Reynolds, "Introduction", in Peter Reynolds (ed.), *Novel Images: Literature in Performance*, Routledge, London and New York 1993, p. 1-14: 10· David Gervais, "Televising 'Middlemarch'", *English: Journal of the English Association*, Vol. 43, Iss. 175, Spring 1994, p. 59-64: 63, <https://doi.org/10.1093/english/43.175.59>.

¹⁰¹ Για να είμαι ακριβής, τρειςήμισι φορές, μια και το μισό μέρος του μυθιστορήματος ... *Υστερα ήρθαν οι μέλισσες* τοποθετείται στη σύγχρονη εποχή.

¹⁰² Ιερείδης, «Επιστροφή στα 'Ματωμένα χρώματα'», *ό.π.*

¹⁰³ Νταλιάνη, «Κώστας Κουτσομύτης: Κάνω σινεμά πολλών ωρών», *ό.π.* Στην πραγματικότητα, ο Κουτσομύτης σκηνοθετεί μια μόνο κινηματογραφική ταινία μεγάλου μήκους, το πολιτικό θρίλερ *Ο κλοιός* (1987), με θέμα την πρώτη αεροπειρατεία στην Ελλάδα, στα χρόνια του Εμφυλίου.

την ανομοιογένεια των λογοτεχνικών πηγών στις οποίες βασίζεται, έχει μια σπάνια συνοχή και αντοχή στον χρόνο, γιατί ο δημιουργός ποτέ δεν λησμονεί και δεν βλέπει αφ' υψηλού τους κώδικες και τις απαιτήσεις του τηλεοπτικού μέσου.

Summary

Thanassis Agathos

TV literary adaptations signed by Kostas Koutsomytis

Kostas Koutsomytis (1938-2016) is the television director who is primarily identified with literary adaptations in Greek television. Of the 26 TV series he signs in a period spanning about four decades (1971-2008), 16 are adaptations of literary works. In this article I attempt to trace the mark that the director leaves in the history of Greek television through these literary adaptations, while, at the same time, to the extent that the space allows, I raise issues of “fidelity” of these television series to their literary sources, pointing out in advance, however, that the television medium has its own rules and its own limits and, therefore, Koutsomytis’ TV series cannot be judged solely in the light of their equivalences to their literary sources.

Key words

Modern Greek Literature, Television, Adaptation, Kostas Koutsomytis, Bestseller